

Ungdomsforskning:

Unge og **teknologi**

Foran på bordet ligger hendes mobiltelefon synligt fremme. Men den ringer eller bipper ikke en eneste gang, mens hun sidder der. Hun sidder alene midt mellem alle de andre. Er ikke i kontakt med nogen, men objektet til at kunne komme det, er parat.

Ungdomsforskning
Unge og teknologi
Årg. 8, nr. 3 og 4 december 2009

Citat på forside
Stammer fra artikel af Ida W. Winther. Se s. 53.

Udgiver
Center for Ungdomsforskning, DPU, Aarhus Universitet

Ansvarshavende redaktør
Noemi Katznelson

Gæsteredaktør
Mette Lykke Nielsen
mln@dpu.dk

Redaktør
Niels Ulrik Sørensen
nus@dpu.dk

Layout
Niels-Henrik M. Hansen
nmh@dpu.dk

Abonnement for 2010
4 numre: Kr. 175,- (enkeltpersoner), kr. 225,- (institutioner)

Løssalg
1 nummer: Kr. 75,-. Der ydes rabat ved køb af flere numre og eksemplarer.
Se www.cefu.dk for yderligere information.

Bestilling af abonnement og løssalg
cefu@dpu.dk

ISSN 1602-0324

Tryk
Werks Offset A/S,

Copyright
Center for Ungdomsforskning

5 **TEMA: UNGE OG TEKNOLOGI**

5 Guns kill people! (?)
Af Mette Lykke Nilsen

9 Digitale indfødte - Hvis teknologien er i blodet, hvad så med skolen?
Af Thomas Ryberg

19 IKT i undervisningen på HHX. Pointer, dilemmaer og udfordringer
Af Arnt Louw Vestergaard

29 Hvor er studievejlederen? Unges valg af naturvidenskabelige, tekniske og ma-
tematiske uddannelser
Af Henriette Tolstrup Holmegaard

37 IT - på én gang helt uundværligt og helt overset
Af Mette Lundberg

41 Facebook: En teknologi for de tjekkede
Af Estrid Sørensen

47 Mellem tilstedeværelse og fravær
Af Ida W. Winther

57 "Forstå Internettet er fremtiden!"
Af Malene Charlotte Larsen

61 **Bogomtale:** Når angsten tager magten i ungdomslivet
Af Astrid Agerlin Munksgaard

De unge, vi sætter fokus på i dette nummer af ungdomsforskning, kommer fra en generation, som er vokset op med en computer. De er en generation, som kan kommunikere ubegrænset på nettet med mange venner – samtidig. En generation, hvor mobiltelefonen er uundværlig og konstant inden for rækkevidde. Man taler om dem som nogle, der generelt mestrer alle former for moderne teknologier. Nogle af dette nummers forfattere udtrykker bekymring for de sociale sammenhænge, som de beskriver. Andre er optimistiske, mens flere helt afstår fra et normativt standpunkt. Forhåbentlig kan dette nummer af Ungdomsforskning bidrage til at kvalificere og nuancere vores viden om – og holdninger til – unges brug af teknologi.

Guns **kill** people! (?)

Af Mette Lykke Nielsen

“Guns kill people!” lyder et slogan, når amerikanske interessegrupper skal argumentere for, at våbensalget i USA skal kontrolleres.

“Guns don’t kill people; people kill people” lyder svaret fra the National Rifle Association i USA, der kæmper for, at våbensalget fortsat skal være frit.

Fælles for de to slogans er, at de peger på en tematik, der er gennemgående for artiklerne i dette temanummer; nemlig relationen mellem mennesker (her de unge af slagsen) og forskellige former for teknologier.

Den franske sociolog Bruno Latour (1999, s. 176) refererer de to slogans, fordi de på hver deres måde er udtryk for forskellige sociologiske op-

fattelser af, hvordan vi kan forstå relationen mellem mennesker og teknologi.

Som den skarpe læser måske allerede vil have bemærket, er det pistolen der dræber i det første slogan. Pistolen handler uafhængigt af den pistolmand der har pistolen i hånden, og uafhængigt af pistolmandens intentioner. *Pistoler* dræber mennesker.

I det andet slogan er det ikke pistolen, der handler. Her bliver pistolen en genstand, som pistolmanden handler igennem. Hvis pistolmanden er en god fyr, vil han ikke dræbe. Er han derimod fyldt med ondskab, dræber han muligvis. Teknologien bliver her et medium for menneskelig vilje og intentioner. *Mennesker* dræber mennesker.

Med pistolen i hånden

Men hvad med pistolen? Hvilken rolle spiller pistolen/teknologien i dette eksempel? Tilfører pistolen noget til situationen – eller er teknologien bare et medium, som mennesker handler igennem?

Dette er et spørgsmål, som mange forskere, deriblandt den franske sociolog Bruno Latour, har ofret stor interesse. For Latour er teknologi hverken et medium for menneskelig handling eller en handlende genstand. Han skriver i forlængelse af pistoleksemplet:

"If we try to comprehend techniques while assuming that the psychological capacity of humans is forever fixed, we will not succeed in understanding how techniques are created nor even how they are used. You are a different person with a gun in your hand". (Latour, 1999, p 179).

Altså; hvis vi forsøger at forstå teknikker, samtidig med at vi forestiller os menneskers psykologiske kapacitet som uforanderlig, så vil vi ikke kunne forstå, hvordan teknikker er skabt, og heller ikke hvordan de bruges. Du er en anderledes person med en pistol i hånden, skriver Latour. (vores oversættelse).

Han mener altså, at mennesket og pistolen ikke kan adskilles – med pistolen i hånden bliver mennesket et andet menneske, og omvendt bliver pistolen en anden genstand. Mennesket og pistolen skaber i fællesskab den sociale situation, og de virker ind på hinanden.

Unge og teknologi

Dette nummer af Ungdomsforskning handler om unge og teknologi.

Teknologi skal i denne sammenhæng forstås meget bredt. Kigger vi i internet-encyklopædien Wikipedia, står der:

"Teknologi er et middel mennesket anvender til at skabe, genskabe og udvikle sin livsbetingelse, såvel materielle som ikke-materielle"—(Wikipedia)

Artiklerne handler blandt andet om unges brug af internettets mange muligheder, af sociale platforme som for eksempel Facebook og om unge og mobiltelefoner.

I artiklerne beskrives en række sociale situationer, hvor unge anvender forskellige former for teknologier. Trods denne bredt skitserede tematik klumper artiklerne i dette nummer sig overvejende sammen om temaerne 'Unge, teknologi og uddannelse' og 'Unge brug af virtuelle netværk'.

I beskrivelserne bliver det tydeligt, at de syv forfattere, der bidrager til nummeret, ligesom det kom til i udtryk i de ovenfor refererede slogans, har forskellige forståelser af, hvordan det er muligt at forstå relationen mellem unge og teknologi.

'Computergenerationen'

Flere af artiklerne sætter samtidig spot på de generelle forestillinger og stereotyper, der eksisterer om unges forhold til – og anvendelse af – teknologi.

De unge, der omtales i artiklerne, kommer fra den generation, som er vokset op med en computer; Den generation, som kan kommunikere ubegrænset på nettet med mange venner – samtidig. Den generation, hvor mobiltelefonen, for langt de fleste, er uundværlig og konstant inden for rækkevidde.

Men også den generation, for hvem sms-beske-der og chat er centrale elementer i deres sociale liv. Centrale i forhold til skabelse og opretholdelse af de venskaber, som er så vigtige for unge. Og ikke mindst centrale som en arena for konstruktion og afprøvning af identitet(er), hvor

forskellige former for image, smag, og holdninger kan afprøves.

Nogle af forfatterne udtrykker bekymring for de sociale relationer mellem unge og teknologier, som de beskriver. Andre er optimistiske, mens flere helt afstår fra et normativt standpunkt.

Er de sociale medier i gang med at fordumme en hel generation? Eller er de unge omvendt i gang med fundamentalt at transformere og forbedre samfundet, som vi kender det? spørger adjunkt Thomas Ryberg fra Ålborg Universitet i artiklen *"Digitale indfødte - Hvis teknologien er i blodet, hvad så med skolen?"*

Der er heldigvis ingen entydige svar, heller ikke i dette nummer af Ungdomsforskning. Men forhåbentlig kan dette nummer bidrage til både at kvalificere og nuancere vores viden om – og holdninger til – unges brug af teknologi.

Unge, teknologi og uddannelse

De to første artikler handler begge på hver deres måde om unges brug af It og medier i undervisningssammenhænge.

Adjunkt Thomas Ryberg spørger i førnævnte artikel, om en hel generation af unge 'digitale indfødte' keder sig i uddannelsessystemer, der ikke tager højde for deres 'teknologiske kompetencer'.

Videnskabelig medarbejder cand.mag. Arnt Louw Vestergaard fra Center for Ungdomsforskning undersøger i *"Hvis jeg ikke havde pc'en med, ville jeg få mere ud af det" - om IT og medier i undervisningen på hhx*. Pointer, dilemmaer og udfordringer derimod, hvilke udfordringer unges brug af It og medier stiller til både elever og lærere i handelsgymnasiet anno 2009.

I den tredje artikel *"Hvor er studievalgvejlederen? - Unges valg af naturvidenskabelige, tekniske og matematiske uddannelser"* spørger ph.d.-

studerende Henriette Tolstrup Holmegaard fra Institut for Naturfagernes Didaktik, Københavns Universitet, hvorfor de unge ikke vælger de videregående naturvidenskabelige, tekniske og matematiske uddannelser, selvom de generelt kendetegnes ved at have fingeren på pulsen, når det handler om viden om teknologi.

Chefkonsulent i interesseorganisationen IT-Branchen Mette Lundberg beskæftiger sig også med en uddannelsesvalgsproblematik. Hun spørger i artiklen *"IT - på én gang helt uundværligt og helt overset"*, hvorfor uddannelser indenfor IT stort set er en ukendt uddannelses- og karrierevej på trods af, at børn og unge stort set ikke kan forestille sig et liv uden internet, pc og mobil.

Unge brug af virtuelle netværk

I de tre sidste artikler i dette nummer af Ungdomsforskning beskæftiger forfatterne sig på hver deres måde med unges anvendelse af forskellige former for virtuelle netværk.

Estrid Sørensen, ph.d. og lektor på Humboldt Universitet i Berlin og på Danmarks Pædagogiske Universitets-skole, Århus Universitet, beskæftiger sig i artiklen *"Facebook: En teknologi for de tjekkede"* med unges brug af Facebook. Facebook er en ekstremt populær social platform, især blandt unge. Men nogle unge vælger ikke at bruge Facebook, hvorfor? Artiklen giver et indblik i, hvordan 'teknologisk diskriminering' kan ramme en særlig gruppe unge.

Ida Wentzel Winther, ph.d. og lektor på Danmarks Pædagogiske Universitets-skole, Århus Universitet giver i artiklen *"Mellem tilstedeværelse og fravær - om unges brug af mobiltelefonen"* et indblik i unges brug af mobiltelefoner. Et af eksemplerne henter Ida W. Winther fra sit feltarbejde i en ungdomsklub. Hun viser, hvordan unge med mobiltelefonerne i hånden ikke konstant er fraværende, de er derimod konstant 'på' og veksler mellem nærvær og fravær.

Ligesom Estrid Sørensen giver Ida W. Winther et konkret eksempel på, hvordan nogle unge ekskluderes fra de fællesskaber, der etableres og opretholdes gennem virtuelle netværk.

I den sidste artikel "Forstå Internettet er fremtiden!" undersøger ph.d.-studerende Malene Charlotte Larsen fra Aalborg Universitet, hvad de unge selv synes om de holdninger, som voksne har til deres brug af sociale netværks-sider. Malene Charlotte Larsen peger på det forhold, at offentlige, ofte negative, italesættelser af børn og unges mediebrug kan medføre, at de unge ikke føler, at deres (positive) oplevelser bliver taget alvorligt. Netop det kan være skyld i, at børn og unge ikke som udgangspunkt går til forældrene, når de ind imellem har ubehagelige oplevelser.

Rigtig god læselyst!

Mette Lykke Nielsen

Mette Lykke Nielsen er gæsterektor på dette nummer af Ungdomsforskning. Mette Lykke Nielsen er forsker på Center for Ungdomsforskning, hvor hun for nylig har udgivet en forskningsrapporten "Spænd hjelmen - unges forhold til arbejdsmiljø og risiko i arbejdet" sammen med Niels Ulrik Sørensen.

Mette forsvarede i 2008 Ph.d.-afhandlingen "Far, mor og ingeniør-tilblivelser af hverdagsliv mellem arbejds- og familieliv". Hun har tidligere været ansat på Center for Ligestillingsforskning og Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning på RUC. Udover hendes aktuelle arbejde på CeFU har hun forsket i en række tematikker indenfor arbejdsliv, hverdagsliv, organisation, køn og ligestilling.

Litteratur

Bruno Latour (1999): "Pandora's Hope: Essays on the Reality of Science Studies. Cambridge Mass., London: Harvard University Press.

Er det 'digitale sprog' de unges modersmål? Har de unge født i midten af firserne fået teknologier og medier ind med modersmælken i et sådan omfang, at de kan betegnes som 'digitale indfødte'? Og hvis ja, betyder det så, at en hel generation af unge keder sig i uddannelsessystemer, der ikke tager højde for deres 'teknologiske kompetencer'?

Digitale indfødte - Hvis teknologien er **i blodet**, hvad så med **skolen**?

Af Thomas Ryberg

I de seneste år har der hersket en livlig debat omkring den generation af unge, der betegnes som 'de digitale indfødte', 'net-generationen', 'de nye lærende', 'Millennium generationen' eller 'Generation Y', som det også fremgår af tidligere artikler i nærværende tidsskrift. I relation til denne generations brug af IT og medier, er det især begreberne om de digitale indfødte og net-generationen, der har tiltrukket sig opmærksomhed og debat.

Generelt kan man sige om den mediedebat, der knytter sig til unge, medier, IT og teknologi generelt, at den oftest svinger mellem dystopier og utopier. Det kommer for eksempel til udtryk som

en bekymring for, hvordan de sociale medier er i gang med at fordumme en hel generation. Eller omvendt, hvordan de fundamentalt transformerer og forbedrer samfundet som vi kender det.

Ideerne om de 'digitale indfødte' eller 'net-generationen' hører til i sidste kategori. På mange måder er begreberne forfriskende og befriende. De positionerer ungdommen som kompetente og ressourcefyldte. På den anden side, vil jeg argumentere for, at der også er nogle problematikker og simplificeringer forbundet med disse metaforer, som kan lede til, at vi kommer til at gøre de unge en bjørnetjeneste. De unge har nemlig brug for skolen som dannende eller formende

ramme i forhold til at udvikle vigtig medie-relektive og kritiske kompetencer. Men samtidig er det klart, at skolen ikke er den primære arena for de unges brug af teknologi og medier, som i overvejende grad finder sted i fritiden.

De 'digitale indfødte' eller 'net-generationen'

Begrebet de 'digitale indfødte' blev introduceret af Marc Prensky i artiklen 'Digital natives, digital immigrants' (Prensky, 2001). Kategorien omfatter den generation af unge født i midten af firserne, som er opvokset med en rigdom af teknologier og medier, og så at sige har fået dem ind med modermælken.

De er derfor, ifølge Prensky, de 'digitale indfødte', som har det digitale sprog fra computere, computerspil og internettet som modersmål. De er 'native speakers' af dette sprog og agerer naturligt i medie- og teknologirige miljøer. Den diametrale modsætning til de digitale indfødte er den ældre generation af digitale immigranter, dvs. dem som ikke er opvokset med teknologiens sprog som modersmål, men først senere har måttet erhverve sig dette som en slags andet-sprog.

'Analog accent'

Selvom de digitale immigranter kan erhverve sig det digitale sprog og væremåder, så agerer og 'taler de stadig med accent' fra den analoge verden, som Prensky metaforisk udtrykker det. De digitale immigranter printer deres mails, kalder folk ind på kontoret for at vise dem en webside (frem for at sende et link), og de kan tilmed finde på at ringe for at høre om folk har modtaget deres e-mail (Prensky, 2001, p. 2). Handlemønstre, der ifølge Prensky, er stik modsat de 'digitale indfødte'.

Ifølge Prensky er der således et gab eller en kløft mellem den ældre og yngre generation, som ikke blot handler om tøj, slang og musiksmag, men som snarere handler om, at de digitale indfødte har et helt andet mindset.

De unge tænker og processerer information på helt anden vis. Deres hjerner har fysisk forandret sig og fungerer helt forskelligt fra den ældre generation, mener Prensky. De digitale indfødte parallel-processerer og multitasker uden problemer. De foretrækker det visuelle frem for det tekstuelle. De fungerer bedst i netværk, kræver hurtig feedback samt belønning, og de foretrækker leg og spil frem for 'seriøst arbejde'.

Derfor keder skolen de unge

Disse afgrunde mellem de digitale indfødte og de digitale immigranter er, ifølge Prensky, det største problem, der eksisterer inden for uddannelse:

"- the single biggest problem facing education today is that our Digital Immigrant Instructors, who speak an outdated language (that of the pre-digital age), are struggling to teach a population that speaks an entirely new language."(Prensky, 2001, p. 2)

De 'digitale immigranter' taler et uddateret sprog, de kæmper med at undervise de unge, som taler et helt nyt sprog. Derfor keder skolen de unge. Den udfordrer dem ikke, og de føler sig fremmedgjorte fra 'traditionel' uddannelse. Eftersom de digitale indfødte ikke kan ændre sig tilbage (for deres hjerner har allerede udviklet sig), så er det altså lærerne og institutionerne, der må forandre sig for at tilpasse pædagogik og læring til mindsettet hos de 'digitale indfødte'.

Ikke en homogen ungdomsgruppe

På den ene side er disse betegnelser befriende og positive, da de fremstiller ungdommen i et favorabelt lys, og som fyldt med ressourcer og potentiale. På den anden side kan man også argumentere for, at etiketterne og de medfølgende betydninger kan være medvirkende til, at vi kommer til at gøre de unge en bjørnetjeneste i forhold til de unges tilstedeværelse i uddannelsessystemet.

Der er empirisk belæg for at sige, at mange unge både er kompetente og kreative i forhold til IT og medier. men samtidig tegner der sig også et billede af, at ideen om en homogen generation af IT-kompetente digitale indfødte er for unuanceret, og risikerer at overskygge vigtige forskelle internt i denne generation.

Knap så kreative og omvæltende teknologibrug
Flere undersøgelser peger på, at de unges teknologibrug måske er knap så kreativt og omvæltende, som metaforen om de 'digitale indfødte' synes at antyde. Samtidig peger flere på, at de unges kritisk-refleksive kompetencer, måske ikke er så gode som de burde være, og at uddannelsessektoren har et stort ansvar for at sikre sig, at alle unge tilegner sig disse. Ideen om de 'digitale indfødte' er derfor kommet under kraftig beskydning fra flere sider.

I det følgende vil jeg opridsse noget af kritikken, men også pege på de potentialer, som man vitterligt kan se i unges brug af teknologi. Her vil jeg specielt vende mig mod den forskning i unges brug af teknologi og medier, der er lavet i dansk kontekst.

Ledningsindvunden teenager

Prekvenskarakteristik af handlemønstre og kompetence hos de 'digitale indfødte' versus de 'digitale immigranter' kan helt sikkert påkalde sig mange genkendende nik og smil. Flere kan sikkert ihukomme scenarier hvor en ledningsindvunden teenager sms'er, downloader musik på sin I-pod, mens hun guider et storsvedende ældre familiemedlem gennem oprettelse på Facebook eller gennem et online-indkøb.

Fremvæksten af såkaldte web 2.0 tjenester og teknologier, der anskues som mere interaktive, sociale medier, som understøtter samarbejde og (unges) egen produktion af medieprodukter (såsom youtube-videoer, digital kunst, fan-fiction med mere) har yderligere fremmet opfattelsen af en generation af mediekompetente producen-

ter, der ikke længere blot forbruger medier, men derimod er både skaberne og konsumenterne af dem.

Kritiske indvendinger

Imidlertid er der dog noget, der tyder på, at dette billede til en vis grad er fortegnet, og at der eksisterer et gab mellem ideerne om de digitale indfødte, og de empiriske beviser for eksistensen af en sådan generation.

I artiklen "The 'Digital Natives' debate: A critical review of the Evidence" argumenterer Bennett, Maton & Kervin (2008) for at der mangler empirisk belæg for, at der skulle eksistere en homogen generation af digitale indfødte, og at hele uddannelsessystemet grundlæggende bør omlægges for at tilpasse sig disse unge (Bennett, Maton, & Kervin, 2008).

Her baserer de sig på en del andre undersøgelser, primært foretaget i Storbritannien (Facer, J. Furlong, R. Furlong, & Sutherland, 2003; Selwyn, 2008; Jones & Ramanau, 2009), Australien (Kennedy, Judd, Churchward, Gray, & Krause, 2008) og USA (Kvavik, 2005; Caruso, Salaway, & Nelson, 2008), som stiller sig skeptiske over for ideen om en homogen generation af digitale indfødte.

Forskelle i unges brug af teknologi

Hvis man kort skal opsummere dele af kritikken, så omhandler den, at der er væsentlige forskelle i unges brug af teknologi. At der er meget mere varierede grader af kompetence end metaforen om de digitale indfødte synes at antyde. Samt at de unge lærende ikke nødvendigvis mener, at IT skal inddrages væsentligt mere i forhold til uddannelse (det sidste dog specielt i betydningen af online uddannelse som substitut for fysisk tilstedeværelse).

Mens undersøgelserne peger på, at mange unge vitterlig har et meget højt forbrug af forskellige teknologier og medier, og at nogle også har op-

nået stor fortrolighed og kompetence med disse, så er der en vis fare forbundet med at antage, at man har at gøre med en homogen generation af kreative, kompetente super-brugere.

Dels er der en mindre gruppe af unge, som ikke er storforbrugere af internet og medier, men ligeledes er der store forskelle på, hvorledes medieteknologierne (for)bruges.

Unge manglende kompetencer

I en større britisk undersøgelse af unges brug af web 2.0 teknologier konkluderer forfatterne, at de unge har god adgang til forskellige web 2.0 tjenester, og at der er et højt (for)brug f.eks. af online spil og social netværkstjenester, hvor de unge deler, billeder, videoer etc. (Luckin et al., 2008). Samtidig konkluderer forfatterne dog også:

"Digital consumers are more prevalent than digital producers and there is evidence that learners may lack the technical knowledge and skills needed for production. There was little evidence of groundbreaking activities or of criticality, self-management or metacognitive reflection." (Luckin et al., 2008, p. 7)

Digitale konsumenter er altså mere fremtrædende end digitale producenter, og det viser sig at unge kan mangle kompetencer i digital produktion. Samtidig er der ikke store tegn på banebrydende aktiviteter eller kritisk, selvregulerede aktiviteter og refleksion. Ligeledes opsummerer Kvavik nogle af resultaterne fra et større kvantitativt og kvalitativt studie på tværs af tretten universiteter/colleges i USA således:

"We expected students to already possess good IT skills in support of learning. What we found was that many necessary skills had to be learned at the college or university and that the motivation for doing so was very much tied to

the requirements of the curriculum. Similarly, the students in our survey had not gained the necessary skills to use technology in support of academic work outside the classroom. We found a significant need for further training in the use of information technology in support of learning and problem-solving skills." (Kvavik, 2005, p. 7.17)

Mens forfatterne forventede at de studerende besad gode it-kompetencer i forhold til egen læring og akademisk arbejde uden for klasseværelset, så skulle meget af dette læres ved begyndelsen på uddannelsen. Resultaterne kom faktisk som både en skuffelse og en overraskelse for Kvavik. Men i lighed med mange andre påpeger han også, at der er store potentialer.

Teknologi-utopien nuanceres

Forskellige undersøgelser peger samstemmende på, at der bør stilles tvivl om, hvorvidt der er en hel generation af IT-kyndige, selvkørende, digitale indfødte med en høj grad af kritisk-refleksiv produktionskompetence. Men samtidig tegner de et tydeligt billede af en generation med et stort potentiale og en varieret brug af teknologier og medier, som det er vigtigt at uddannelsessektoren forholder sig til og understøtter.

Man skal bestemt ikke læse de forskellige undersøgelser som teknologikritiske eller som værende uden blik for den anseelige og spændende brug af medier, som kan ses hos unge. Snarere skal de læses som nuancerede modsvar til en lidt for teknologi-utopisk, og i vis forstand teknologideterministisk forståelse af unges brug af teknologi og udvikling af relevante kompetencer. Problemet med metaforen om de 'digitale indfødte' er, at den kan medføre den antagelse, at et højt forbrug af forskellige teknologier og medier i sig selv medfører en naturlig kompetence eller 'literacy' i at anvende disse i alle mulige andre kontekster.

Brug af web 2.0 i britiske skoler

En større undersøgelse af brugen af web 2.0 i de britiske skoler (Clark, Logan, Luckin, Mee, & Oliver, 2009; Crook & Harrison, 2008; Luckin et al., 2008) konkluderer f.eks. at brugen af web 2.0 kan højne engagement og deltagelse. Samt, at sociale netværksteknologier kan fremme online diskussioner, og dermed udbygge læringen. Der- til, at følelsen af ejerskab over materiale publi- ceret/delt online gør eleverne mere opmærk- somme på at forbedre kvaliteten af deres pro- duktioner.

Samtidig konkluderer de dog også, at uddannel- sesinstitutionerne bør arbejde mere med de nye teknologier og udvikle nye pædagogiske former (og rammer), der bedre understøtter deltagende og kollaborative mønstre. Men når disse rammer ikke er til stede, er det svært at give nogle ende- lige svar på, hvad potentialet kan være.

'Digital dissonans'

Derudover kan man sige, at de begreber og kom- petencer, der oplistede mere er set fra et skole- orienteret voksen-blik, end set med unges egne øjne. Brugen af de sociale medier udenfor skolen er for langt de fleste unge (og voksne) orienteret mod underholdning, leg og socialisering, dvs. som en del af det at være og blive ung (Larsen, 2009) eller som en del af en lege-kultur (Holm Sørensen, 2002).

Men når disse praksisser møder skolens for- melle krav og verden, så kan der opstå det Clark et al. (2008) betegner 'digital dissonans'. Dette handler dels om hvilke typer af teknologier og kommunikationspraksisser, der anses som 'ac- ceptable' og 'værdifulde' inden for skolens ram- mer, men også om hvorvidt, eller hvordan erfa- ringe og kompetencer med brugen af teknologi i de uformelle rum kan 'overføres' til de formelle læringsrum.

Dette er vanskeligt. På den ene side handler det om, at vi skal blive bedre til at se værdierne og

potentialerne i børn og unges brug af medier og teknologi, men på den anden side også skal bibe- holde en analytisk distance, der kritisk spørger til hvorledes disse potentialer kan omsættes i former og praksisser, som sikrer, at der også sker den fornødne kompetenceudvikling.

Som tidligere nævnt, kan man ikke ukritisk an- tage at unge (eller voksne) udvikler kompeten- cer, der umiddelbart kan omsættes til noget, der er relevant inden for en skole eller arbejds-kontekst gennem uformel brug af teknologi. Målet for sådanne aktiviteter er ofte ikke at lære no- get, men derimod at deltage i en leg, praksis, kul- tur, oplevelse eller andet. Det betyder ingen- lunde, at der ikke finder læring sted. Men denne viden er ofte er tavs eller implicit. Den har brug for at blive verbaliseret, systematiseret og be- grebsliggjort, for at blive omdannet til den type af analytisk, kritisk, produktiv og refleksiv kom- petence, som i stigende grad er nødvendig at mestre.

Dansk forskning om børn og unges medievaner Her vender vi blikket mod meget af den forsk- ning, der har været om børn og unges medieva- ner i dansk kontekst. Specielt forskere fra DPU har undersøgt børn og unges brug af teknologi både i og udenfor skolen (Holm Sørensen, 2001; Holm Sørensen, Audon, & Olesen, 2001; Holm Sørensen, Jessen, & Olesen, 2002; Buhl, Holm Sørensen, & Meyer, 2007).

Her har forskerne f.eks. observeret og fulgt børn i hjemmet, og kigget på deres kreative leg med og produktion af diverse digitale produkter (hjemmesider, præsentationer, hyperfortællin- ger m.m.), men også hvorledes børn og unge dan- ner deres egne uformelle læringsnetværk, hvor de videndeler og hjælper hinanden.

Birgitte Holm Sørensen (2002) opsummerer de praksisformer som børnene specielt værdsatte i deres arbejde med teknologi og medier: Handle, styre og bestemme; Producere, skabe og ekspe-

rimentere; Undersøge, udforske og løse problemer; Kommunikere; Tolke sig selv; Have sociale relationer; Samarbejde og dele viden (Holm Sørensen, 2002, p. 34). I forhold til dette skriver Holm Sørensen desuden:

"Børnenes produktioner kan endvidere på flere måder ses som inspiration for undervisning og læring i skolen. [...] Når børnene kan lide projekter er det, fordi projekter tilgodeser elementer og processer, som børnene prioriterer højt. Det drejer sig om selv at være i aktivitet, at handle, at skabe, at styre, at bestemme og få udfordringer."(Holm Sørensen, 2002, p. 64)

Her peger Birgitte Holm Sørensen m.fl. derfor på det projekt- og problemorienterede gruppearbejde, som en god ramme for udfoldelse af de kompetencer, som børnene har erhvervet sig i hjemmeproduktion (og skoleproduktionen). Men også at denne indoptagelse eller inklusion kræver større forandringer af skolen og pædagogikken.

Et sådant arbejde er foregået som led i større forsknings- og udviklingsprojekter, hvor forskere, lærere og elever har arbejdet med at omforme undervisningen og de fysiske rammer på eksempelvis Maglegårdsskolen i Gentofte kommune (under et større projekt om IT og Medier i Folkeskolen (ITMF)) (Holm Sørensen, 2007). Her har der bl.a. været øget fokus på problemorienteret projektarbejde, men ligeledes at ændre de traditionelt mere vertikale roller mellem elever og lærere ved at give eleverne mere medbestemmelse, samt bedre rum til at trække på hindens erfaring og kunnen på tværs af traditionelle klasse- og aldersskel. Erfaringerne viser, at dette på mange områder har en positiv effekt, men at en øget elevindflydelse og inklusion af de unges erfaringer uden for skolens rum ikke kan stå alene:

"The projects demonstrate that the pupils are very able to manage the digital media at the technical level, but working with videos and the different genres that are attempted, such as film, reportage, news, etc. Demands special skills which the pupils must learn and the teacher must acquire in order to influence the process in a professional manner. The knowledge which the pupils acquire by these means and which they attempt to apply must be combined with the terminology and methods of media studies, in an educational praxis in which the teacher wants to achieve something with the pupils, and where the aim of learning is part of the educational concept."(Holm Sørensen, 2007, p. 23 & 24)

Projekterne demonstrerede altså, at eleverne kunne håndtere digital medieproduktion på det tekniske niveau, men at det kræver andre kompetencer for både lærere og elever at arbejde med digital medieproduktion f.eks. mere generelle mediekompetencer, bevidsthed om komposition, genrer, samt et mediekritisk blik – det som Christensen og Tuft (2005) kalder 'mediekulturel' kompetence.

Om at trække på unges 'mediekulturelle' kompetence

Christensen og Tuft (2005) beskriver pædagogiske forløb, som trækker på unges eksisterende erfaringer med teknologi og medier – eller deres 'mediekulturelle kompetence' (Christensen & Tuft, 2005). Her anfører forfatterne værdien i at bringe den ofte tavse viden i spil, men argumenterer ligesom Holm Sørensen (2007) for, at det er vigtigt at lærerne træder ind og verbaliserer og begrebsliggør disse kompetencer.

Problemet er imidlertid, at lærerne ikke altid selv besidder disse medie- og informations kritiske og reflekse kompetencer, hvilket kræver et

øget fokus på uddannelse, videreuddannelse og intern/kollegial opkvalificering (Christensen & Tuft, 2005; Holm Sørensen, 2007). Samtidig er det tydeligt, at mange af disse erfaringer er skabt som led i større forsknings- og udviklingsprojekter, hvor der har været afsat tid, penge og givet rum for eksperimenter, samt at projekterne har været bakket op af politikere, skoleledere og forældre.

Som Christensen & Tuft (2005) påpeger, så viser erfaringer desværre, at det kan være svært for lærere at videreføre arbejde påbegyndt i sådanne udviklingsprojekter, når dagligdagen melder sig og omverdens interesse falder. Såfremt dette skal modvirkes, kræver det organisatorisk forankring, samt en bevidst refleksion over og arbejde med den enkelte skoles visioner og mål for IT, medier og pædagogik, som f.eks. lader til at være tilfældet for Maglegårdsskolen.

Lignende resultat i britisk undersøgelse
Noget lignende er også at finde i hovedkonklusionerne i den britiske undersøgelse om web 2.0 i skolen, hvor forskerne peger på nogle af de faktorer, der har haft en positiv effekt for integrationen af medier og it i skolerne:

“Clear vision and supportive leadership from management, in conjunction with targeted, effective staff development for all teachers (that covers both technical and pedagogical skills) and additional support for individual innovators. Flexible models of learning, with Web 2.0 approaches embedded in the curriculum, both within and across subjects, coupled with support for student learning at home as well as school.” (Crook & Harrison, 2008, p. 41-42)

Således kræver en succesfuld integration af it og digitale medier en klar vision, opbakning fra ledelsen, samt uddannelse af lærerne (teknisk og pædagogisk). Selvom man skal være meget

forsigtig med at overføre erfaringer fra andre landes skolesystemer, til en dansk kontekst, kan man sige, at der eksisterer nogle overlappende erfaringer og indsigter omkring børn og unges brug af it - og om hvordan deres erfaringer kan bringes i spil inden for det formelle skolesystem.

Brug for at forene uformel læring med formel uddannelse

Som jeg har argumenteret for i artiklen, er der noget forfriskende og befriende ved tankerne om de 'digitale indfødte'. Samtidig indeholder denne betegnelse en fare for at give et noget fortegnet og misvisende billede af børn og unges it- og mediekompetencer, som ved nærmere undersøgelser viser sig at være væsentlig mere differentierede end metaforen antyder.

Selvom de unge vitterlig opbygger visse it- og mediekompetencer gennem deres uformelle brug af it, så er det tydeligt, at der også er nogle områder, hvor der er brug for at den tavse, implicitte viden og kunnen omdannes, begrebsliggøres, systematiseres og italesættes, for at de unge kan danne mere avancerede mediekritiske, refleksive og produktive kompetencer.

En ukritisk antagelse om, at de digitale indfødte automatisk erhverver sig disse gennem intensiv (uformel) brug af it, og at skolen og de digitale immigranter (lærerne) blot skal tilpasse sig 'de unges digitale sprog og væremåder' medfører en fare for, at vi gør de unge en bjørnetjeneste. Skal vi derimod gøre dem en rigtig tjeneste, så kræver det en stor indsats fra alle aktører. Det kræver, at vi finder pædagogiske former, der både forstår at inkludere og værdsætte de evner de unge har, men også at forene disse med de klassiske kritiske, analytiske og refleksive kompetencer, som typisk opbygges gennem formel uddannelse.

Hvad der kræves

Sidstnævnte indbefatter også, at lærerne og institutionerne får rum og mulighed for yderligere

at udbygge kompetencerne i forhold til de nye medier. Dette omfatter både plads og rammer til eksperimenter. Men det indbefatter også et øget fokus på uddannelse, videreuddannelse og videndeling. Det kræver, at vi formår at udnytte den viden, der eksisterer i både nationale og internationale forsknings- og udviklingsprojekter med, hvordan eksisterende erfaringer inkluderes i institutioners arbejde med at udforme nye mål, visioner og pædagogikker. Således at dette ikke simpelt 'overføres' eller pådattes udefra (eller ovenfra), men bliver led i forandringsprocesser, der respekterer, at der kan eksistere forskelle mellem skoler og institutioner, som hver især må udforme lokalt forankrede strategier, visioner og mål.

Det kræver, at ord og begreber som 'indfødte' og 'immigranter' eller nye og gamle praksisformer og pædagogikker ikke bliver kamppladser om rigtigheden og værdien af nyt eller gammelt som uforenelige og modsætningsfyldte størrelser, men derimod ses som invitationer til gensidige, inkluderende dialoger om, hvad det nye skal være. Der er tale om komplekse dialoger og forandringsprocesser, hvis kompleksitet ikke indfanges af eller faciliteres af forsimplede modsætningspar.

Thomas Ryberg er adjunkt ved Ålborg Universitet.

Litteratur

Bennett, S., Maton, K., & Kervin, L. (2008): "The 'Digital Natives' debate: A critical review of the Evidence". *British Journal of Educational Technology*, 39(5), 775-786.

Buhl, M., Holm Sørensen, B., & Meyer, B. (Eds.). (2007): "Media and ICT – learning potentials". Danish University of Education Press. Retrieved from <http://www.dpu.dk/Everest/Publications//udgivelser/forlag/20070131114252/currentversion/media%20and%20ict.pdf>

Caruso, J. B., Salaway, G., & Nelson, M. (2008): "The ECAR Study of Undergraduate Students and Information Technology", 2008 (p. Vol. 8). Boulder: EDUCAUSE Center for Applied Research. Retrieved from <http://www.educause.edu/ecar>

Christensen, O., & Tuftte, B. (2005): "Skolekultur, mediekultur modspil eller medspil?". Kbh.: CVU København & Nordsjælland.

Clark, W., Logan, K., Luckin, R., Mee, A., & Oliver, M. (2009): "Beyond Web 2.0: mapping the technology landscapes of young learners". *Journal of Computer Assisted Learning*, 25(1), 56-69.

Crook, C., & Harrison, C. (2008): "Web 2.0 Technologies and Learning at Key Stages 3 and 4: Summary Report (Research Report)". Retrieved from http://partners.becta.org.uk/upload-dir/downloads/page_documents/research/web2_ks34_summary.pdf

Facer, K., Furlong, J., Furlong, R., & Sutherland, R. (2003): "Screenplay: children and computing in the home". London; New York: RoutledgeFalmer.

Holm Sørensen, B. (2002): "Digital produktion - nye æstetiske former og produktionsmåder under udvikling". In B. Holm Sørensen, C. Jessen, & B. R. Olesen (Eds.), *Børn på nettet - Kommunikation*

tion og læring (pp. 43-66). København: Gads Forlag.

Holm Sørensen, B. (2001): "Chat - Leg, identitet, socialitet og læring. Børns brug af interaktive medier - i et fremtidsperspektiv". København: Gads Forlag.

Holm Sørensen, B. (2002): "Børnenes nye læringsforudsætninger - didaktiske perspektiver". In B. Holm Sørensen, C. Jessen, & B. R. Olesen (Eds.), *Børn på nettet - Kommunikation og Læring* (pp. 17-42). København: Gads Forlag.

Holm Sørensen, B. (2007): "Digital Media and New Organisational Forms: Educational Knowledge Leadership". In M. Buhl, B. Holm Sørensen, & B. Meyer (Eds.), *Media and ICT - learning potentials* (pp. 11-30).

Holm Sørensen, B., Audon, L., & Olesen, B. R. (2001): "Det hele kører parallelt. De nye medier i børns hverdagsliv 14 portrætter. Børns brug af interaktive medier - i et fremtidsperspektiv". København: Gad.

Holm Sørensen, B., Jessen, C., & Olesen, B. R. (2002): "Børn på nettet - Kommunikation og læring. Børns brug af interaktive medier - i et fremtidsperspektiv". København: Gads Forlag.

Jones, C., & Ramanau, R. (2009): "Collaboration and the Net Generation: The changing characteristics of first year university students". In *Proceedings of the 8th International Conference on Computer Supported Collaborative Learning: CSCL2009: CSCL Practices*. Rhodes. Retrieved from <http://cscl2009.blogspot.com/2009/04/collaboration-and-net-generation.html>

Kennedy, G. E., Judd, T. S., Churchward, A., Gray, K., & Krause, K. (2008): "First year students' experiences with technology: Are they really digital natives?". *Australasian Journal of Educational Technology*, 24(1), 108-122.

Kvavik, R. B. (2005): "Convenience, Communications, and Control: How Students Use Technology". In D. Oblinger & J. L. Oblinger (Eds.), *Educating the Net Generation* (pp. 2.1 - 2.20). Washington: Educause. Retrieved from <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/pub7101g.pdf>

Larsen, M. C. (2009): "Sociale netværkssider og digital ungdomskultur : Når unge praktiserer venskab på nettet". *MedieKultur*, 47.

Luckin, R., Logan, K., Clark, W., Graber, R., Oliver, M., & Mee, A. (2008): "Learners' use of Web 2.0 technologies in and out of school in Key Stages 3 and 4 (Research Report)". Manchester Metropolitan University. Retrieved from http://partners.becta.org.uk/upload-dir/downloads/page_documents/research/web2_technologies_ks3_4.pdf

Prensky, M. (2001): "Digital Natives, Digital Immigrants". *On the Horizon*, 9(5), 1-6.

Selwyn, N. (2008): "An investigation of differences in undergraduates' academic use of the internet. *Active Learning in Higher Education*". 9(1), 11-22.

Der foregår altid en masse i et klasseværelse og også en masse, der ikke har direkte tilknytning til undervisningen. I artiklen beskriver Arnt Louw Vestergaard, hvordan en gruppe hhx-elever og hhx-lærer forholder sig til informations- og kommunikationsteknologi (IKT) i undervisningen på hhx. Samtidig peger forfatteren på, hvilke udfordringer de unges brug af IKT stiller til både elever og lærere i handelsgymnasiet anno 2009.

IKT i **undervisningen** på **HHX**.

Pointer, dilemmaer og udfordringer

Af Arnt Louw Vestergaard

Der foregår altid en masse i et klasseværelse og også en masse, der ikke har direkte tilknytning til undervisningen. Det har altid været en af lærernes opgaver at fange og fastholde elevernes opmærksomhed, og få dem engageret i undervisningen. Men spørgsmålet er, om der er ved at ske noget nyt i undervisningslokalet i dag, som har afgørende betydning for elevernes deltagelsesmåder og nærvær. Med andre ord: Sker der noget nyt med læringsrummet i øjeblikket?

Moderne teknologier og internet er efterhånden massivt til stede på det ungdomsuddannelses-

mæssige niveau, og breder sig både nedad i folkeskolen og opad i det videregående uddannelsessystem, og udgør en generel uddannelsesmæssig udfordring. Det er vores erfaring, når vi kommer rundt i landet og taler med lærere og ledere på gymnasierne, at man efterlyser en grundlæggende pædagogisk diskussion og debat om dette tema.

Datagrundlag

Grundlaget for analyserne er interview med elever, lærere og ledere på 3 handelsgymnasier. 61 elever, 21 lærere og 3 ledere er blevet interviewet.

wet. Derudover har vi foretaget observation af undervisning i 6 forskellige hhx-klasser på alle 3 årgange. Samt indhentet en spørgeskemaundersøgelse blandt alle landets hhx-elever. Næsten 11.000 hhx-elever har besvaret spørgeskemaet.

I de fleste klasser vi har observeret i, havde stort set alle eleverne bærbare pc'ere stående fremme på deres bord. Spørgsmålet er, hvilken betydning tilstedeværelsen af bærbare pc'ere og andre IT-baserede teknologier har for læringsrummet og for de relationer, det er muligt at etablere. Dels mellem eleverne. Dels mellem elever og lærere. Det er et interessant og relevant tema at diskutere, ikke kun i forhold til handelsgymnasiet, men generelt i forhold til uddannelse og undervisning.

Danmarks førende IT-nation

På det politiske niveau er der stærke ambitioner om at fastholde og udvikle Danmark som verdens førende IT-nation og dermed et ønske om at inddrage og anvende IKT i undervisningen på gymnasierne (UVM 2002) og i folkeskolen.

De fleste lærere, vi har talt med, er da også generelt indstillet på at bruge de moderne teknologier i undervisningen på en eller anden måde. Moderne teknologi udgør altså på én gang et konstant pres på lærere og elever samtidig med, at det tilbyder sig som en stærk legitimeringslogik i forhold til undervisningsplanlægning og gennemførelse.

Højteknologiske kruseduller?

Det ideelle udgangspunktet for læring er selvfølgelig, at både elever og lærere deltager aktivt i læringsaktiviteterne. At de er engagerede, fokuserede og nærværende. Spørgsmålet der rejses til diskussion her er, om de teknologier det er muligt at bringe ind i undervisningsrummet i dag giver nogle nye og anderledes udfordringer i forhold til at etablere sådanne gode og udbytterige læringsrum. Eller om der snarere er tale om højteknologiske kruseduller, som en lærer

formulerede det i et interview. Altså blot en ny mulighed for mental pause i undervisningen, som ikke adskiller sig synderligt fra tidligere.

De fleste lærere har dog et lidt andet perspektiv på fænomenet, som følgende diskussion mellem to hhx-lærere giver et godt billede på:

Rikke: "... det er da stressende for dem..."

Birgit: "Ja, de har mange ting i gang ikk'..."

Rikke: "De er på hele tiden, de slapper aldrig af i hovedet. Altså, der sad vi andre jo og så kiggede op i loftet og tænkte: Gud! – er han ikke snart færdig med det her ikk'. Det gør de jo aldrig. I de 90 minutter, der er ikke 5 minutter, hvor de ikke laver noget altså... Jeg synes de er meget på med facebook og sms, altså de er hele tiden i kontakt med nogen. Så kan man sige: Luk lige computeren! Så kommer mobiltelefonen op, så kan man sige: Sluk den! Og så er timen forbi ikk'".
(Lærerinterview)

Uanset hvad så er det et åbent spørgsmål, hvordan lærerne kan og skal håndtere dette element konkret i undervisningen. Det er ikke en enten-eller problematik, men snarere et spørgsmål om, hvor og hvordan det bibringer noget til undervisningen og elevernes læring - og hvor det ikke gør.

Det er et komplekst spørgsmål, hvor mange dilemmaer kommer til udtryk. Det handler blandt andet om (mis)brugen af teknologierne i undervisningen. Om hvem der har ansvaret for at eleverne lærer noget. Og om hvordan lærerne i det hele taget skal forholde sig til denne tematik.

Pc i undervisningen

På nogle handelsgymnasier udstyres eleverne med en bærbar pc. Det er en billigere løsning end at have et stort arsenal af stationære pc'ere, som skal vedligeholdes og opdateres, forklarer

rektoren på et handelsgymnasium. På andre handelsgymnasier har eleverne deres egen pc'ere med.

I de 6 hhx klasser vi observerede undervisning i, havde stort set alle eleverne bærbare pc'ere stående fremme på deres borde i undervisningen. Enkelte gange oplevede vi, at et par af eleverne havde 2 pc'ere med, som blev brugt til at se film på, downloade forskellige programmer, være på Facebook og chatte, uden at dette gav anledning til kommentarer fra de øvrige elever eller læreren. Men hvordan påvirker dette undervisningsrummet? Har det nogen betydning for det læringsrum, det er muligt at etablere? Og betyder det noget for elevernes nærvær og engagement i timerne? Lad os starte med en eksemplarisk beskrivelse fra en undervisningssituation i en 1. års hhx-klasse:

[2/3 sidder med deres bærbare og laver et eller andet hele tiden. Det er Facebook der dominerer, men også mails – fotos, nogle ser film. Det faglige fylder ikke noget, det snakker de slet ikke om. Mange har små høretelefoner i ørerne – de hører musik og er på Facebook – så laver de i hvert fald ikke uro, siger en lærer til mig]. (Observation).

For meget uro?

Pc'erne og deres konstante mulighed for at gå på internettet synes at udgøre en selvstændig udfordring. I spørgeskemaundersøgelsen erklærer over halvdelen af hhx-eleverne (57 %) sig enig eller helt enig i, at der er meget uro fra computere, der bruges til ikke-faglige aktiviteter (spil, Messenger, Facebook etc.).

Både vores observationer og interview med lærere og elever tegner ligeledes et billede af, at elevernes brug af pc'ere til ikke-faglige aktiviteter, synes at forstyrre undervisningen og tilraner sig elevernes opmærksomhed til fordel for opmærksomhed på undervisningen eller læreren.

I interviewene med eleverne gives der næsten samstemmende udtryk for, at det megen brug af pc'ere til ikke-faglige aktiviteter i undervisningen er forstyrrende og skaber et dårligt læringsmiljø med uengagerede elever:

Rikke: Jeg ved ikke - det er ikke for at sidde og forsvare lærerne eller noget, men der er også nogle rigtig uengagerede i vores klasse. Og det er da klart nok, det er da også pisse-irriterende. Man har stået og snakket i en time, og så er der bagerste række med fem drenge, de har ikke lyttet efter og så kommer de bagefter: "Øh undskyld, hvad var det vi skulle?" Det kan jeg da godt se, det er da sindssygt irriterende.

Int.: Hvordan mærker du, at de er uengagerede?

Rikke: Altså, de siger ikke noget under undervisningen, så på den måde er de ikke noget problem.

Int.: Hvad laver de?

Rikke: Spiller computer.

Joakim: Og så hvis der så er en lærer, der spørger dem om noget, så er de jo fuldstændig blanke, de har jo ikke en ide om, hvad de skal svare.

Rikke: Ja, hvis nu vi sidder og læser en tekst eller et eller andet for eksempel, læser højt og skal analysere den. Så siger hun så; Nikolaj kan du ikke lige læse højt? Øh hvor er vi henne, siger han så. Altså ligesom... han følger overhovedet ikke med. Så kan jeg da sagtens forstå, at lærerne bliver irriterede.

(Elevinterview)

Det Rikke og Joakim her giver udtryk for er ikke så meget at tilstedeværelsen af pc'ere i undervisningen forstyrrer dem. Men det griber forstyrrende ind, når nogle elever overhovedet ikke følger med. Elever som er fuldstændig blanke. Det devaluerer niveauet på undervisningen for alle eleverne.

Hvad gør pc'ere ved rummet?

En ting, der sprang os i øjnene når vi opholdte os på skolerne var, at elevernes pc'ere fylder og dominere rummet. De skaber en form for hjemlig og hyggelig atmosfære i og med, at der simpelt hen er mere af elevernes private liv til stede.

Både i form af pc'erne der fylder bordene, men måske i højere grad i form af de private chats, billeder og andet fra elevernes liv i cyberspace, der fylder undervisningsrummet. Både elever og lærere bemærker selvfølgelig dette.

Når vi spørger lærerne om dette, udtrykker de en frustration over at træde ind i et sådan rum fyldt med elever, der sidder med hovedet bag skærmen:

Int: Hvordan er det at komme ind i det der rum, som underviser?

Mads: Ja men det er fjernt. Man kan jo stå og råbe godmorgen fire gange før der er en der reagere ikk', nå ja hej... (Lærerinterview).

Torben: Jeg synes jo at skærmen tit bliver afskærmning, og at skærmen gør at nærværet forsvinder. Og derfor så... det kan man jo mærke lynhurtigt, at nu er de andre steder henne og så siger jeg: Så lukker vi! (Banker i bordet) (Lærerinterview).

Når eleverne er inde i deres computere Vi har selvfølgelig også spurgt eleverne om dette tema. De virker generelt reflekterede. Mange kan godt se, hvordan det må opleves som lærer at træde ind i sådan et rum. De reflekterer over, hvad det gør ved lærerens mulighed for at undervise, når eleverne er inde i deres computere:

Tais: Det må da være pisseirriterende, hvis hele klassen sidder og glor ned i en computer. Det må da påvirke ens måde at undervise på. Det må da få en til at

føle sig som en idiot. Og så måske ikke gøre lige så meget ud af det, som man måske ville have gjort, hvis alle sad og gloede og skrev noter. (Elevinterview)

Set fra vores perspektiv

Hvordan skal man forholde sig til denne problematik? Set fra vores perspektiv kommer det an på, hvilken betydning man tillægger elevernes teknologianvendelse. Det kan ses som et positivt fænomen, hvis det betyder, at eleverne føler sig godt tilpas og trives, når de er på uddannelsesinstitutionen. At trives er jo ikke er en uvæsentlig betingelse for at lære noget.

Men der er en risiko for, at det bliver for hyggeligt. Det kan være svært for lærerne at etablere de læringsrum, der er nødvendige - og svært for eleverne at omstille sig fra det private liv til lærings aktiviteter. Med andre ord mener vi, at det kan være vanskeligt at koble sig fra pc'en og på undervisningen.

I denne sammenhæng fortæller flere elever, at det kan være svært at koncentrere sig, hvis man sidder lige bag en, der sidder og ser en film eller en musikvideo på pc'en. De giver udtryk for, at de får disse underholdningsaktiviteter ind i synsfeltet hele tiden, så det er svært at løsrive sig. Eleverne efterlyser i den forbindelse, at lærerne træder mere i karakter og udviser konsekvens overfor de elever, der bruger pc'erne til underholdning i timerne og, at der etableres retningslinjer for brugen af pc'ere.

Én-til-én undervisning

De forhold vi peger på i forbindelse med pc'ere i undervisningsrummet, handler altså dels om hvilket rum det skaber, men i høj grad også om selve undervisningen. Vi var ofte vidne til situationer, hvor eleverne havde deres pc'ere åbne. I disse situationer var det nok at række hånden op og svare, når de bliver spurgt. Men så snart de havde leveret deres svar, vendte de tilbage til pc'en.

Den fælles klasseundervisning blev på den måde transformeret til én-til-én undervisning med hver enkelt elev i klassen. Læreren spørger de enkelte elever, og de giver de rigtige svar; en form for individuel overhøring i klasselokalet.

Hvis eleverne skal have udbytte af hinanden og høre og forholde sig til hinandens indlæg, så er der noget der bliver tabt, når eleverne har deres pc'ere med og bruger dem til underholdning i undervisningen.

Samtidig forsvinder den dynamik der kan være i et undervisningslokale, når der er en god og fælles dialog mellem læreren og eleverne om et fagligt indhold, noget der er helt essentielt for læringen.

Læring gennem interaktion

Dialog er helt essentielt for læring, især hvis man betragter læring som sociokulturelle forandringsprocesser, der kommer i stand ved deltagelse i praktiskfællesskaber (Lave og Wenger 1991).

"Sociokulturelle perspektiver bygger på en konstruktivistisk anskuelse af læring, men lægger afgørende vægt på, at kundskab bliver konstrueret gennem interaktion og i en kontekst og ikke primært gennem individuelle processer. Derfor bliver interaktion og samarbejde anskuet som helt grundlæggende for læring og ikke kun som et positivt element i læringsmiljøet. Det at kunne, er i sociokulturel læringsteori nært knyttet til praksisfællesskaber og individets evne til at deltage i sådanne. At deltage i sociale praksisser, hvor der forgår læring, bliver derfor centralt i det at lære" (Dysthe 2003, s. 48).

Hvis ansvar er det, at eleverne lærer noget?

Læring og udvikling af faglige og kritiske kompetencer betragtes i dette perspektiv, som noget

der i kommer i stand i dialoger mellem elever og læreren. Den type læring har rigtig dårlige betingelser i det ovenfor beskrevne læringsrum.

Mange af eleverne vi har talt med, peger på dette. En pige fortæller os, hvordan hun simpelt hen er nødt til at lade sin pc blive hjemme, fordi hun ikke kan styre at have den med. Hun mener, at man helt skal fjerne muligheden for at gå på internettet i timerne.

Andre fortæller, at de oplever at lære mere, hvis de fx en dag har glemt deres pc derhjemme eller ikke åbner den. At lade pc'en bliver hjemme, eller lade være at åbne den, kan altså være en virksomhedsfuld strategi fra elevernes side i erkendelsen af, at man ikke kan styre sin brug af pc'en, når den først er åbnet.

Man kan sige, at dette er en ansvarlig måde at håndtere det på fra elevernes side. Det er dog langt fra alle eleverne, der evner dette. Lang de fleste elever udtrykker ret klart, at de ikke selv kan tage dette ansvar for deres egen brug af pc'ere i undervisningen. Pc'en udgør simpelthen for stor en fristelse for dem. På den måde er der en potentiel risiko for, at de elever, der i forvejen har svært ved at følge med i undervisningen og fastholde fokuseringen, fristes for meget af pc'en og internettets underholdningsmuligheder. Vi peger således på, at teknologien potentielt medfører en polarisering mellem de stærke og svage hhx-elever.

"Så har jeg mistet den time"

Jakob: Jamen for mit vedkommende, jeg kan... Selvfølgelig er der nogen, der er mere deltagende end andre. Men det ... for mit vedkommende, der er det som nat og dag. Nogle fag, der deltager jeg og andre fag, der deltager jeg overhovedet ikke. Men alt sammen handler om, at jeg har åbnet min computer. Og så lige meget hvilket fag jeg har, hvis jeg først har fået åbnet min computer og sidder

og skriver på Facebook eller et eller andet, jamen så har jeg simpelthen mistet den time. Sådan er det for mig i hvert fald. Hvis jeg aldrig åbner min computer, så er det næsten lige meget hvilket fag jeg har, så kan jeg ikke lade være med at følge lidt med.

Int.: Men hvorfor er det så, at du åbner din computer?

Jakob: Det er nok fordi det... jeg ved det ikke.

Karen: Det er mere spændende.

Int.: Men det du siger, er jo faktisk, at den faktisk er en hindring for din læring.

Jakob: Ren og skær hindring. Hvis jeg ikke havde den med, så ville jeg få meget mere ud af det, det er der ingen tvivl om. Men det kunne også være jeg ville synes, det ville være så kedeligt, at jeg ville gå hjem og tænke "det her gider jeg ikke længere". Så det ved jeg ikke. Men jeg har ikke turde at lade være med at tage den med endnu. (Elevinterview)

Jakob ved godt, at læringen bliver vanskelig, når han åbner pc'en. Men det er samtidig svært at lade den være, for måske kommer han til at kede sig. Det lader til, at ansvaret for egen læring, kan være svært at håndtere for eleverne. Dette til trods giver eleverne stort set alle som én klart udtryk for, at det er deres eget ansvar, at de lærer noget.

En del af forklaringen på elevernes klare holdning til, at det er deres eget ansvar at lære noget kan handle om, at de elever der går på hhx i dag typisk har gået i folkeskolen i en tid, hvor ansvar for egen læring har været en dominerende pædagogisk diskurs. Eleverne er vant til at gøre sig genkendelig som elev i denne diskurs.

Men det efterlader eleverne med følelsen af et dilemma. På den ene side føler de, at ansvaret for at lære noget er deres eget. På den anden side er der en erkendelse af, at man ikke alene

kan tage dette ansvar, skolen og lærerne må tage deres del af ansvaret.

Lærernes del af ansvaret

Jonathan: Men altså jeg synes, det er elevens eget ansvar hvis man gider at lære noget. Men jeg synes også læreren skal være mere konsekvent. For der... vi har 4 drenge i klassen, der sidder ikke og laver noget... forstyrrer

Signe: Ja forstyrrer, lige præcis!

Jonathan: Så synes jeg læreren skal smide dem ud, så vi andre kan lære noget

Signe: Ja lige præcis. (Elevinterview)

Frederik: Altså, folk snakker så meget om modenhed og om at man skal selv gøre det. Men altså et eller andet sted, så har skolen... altså selvfølgelig har de ikke det store at skulle have sagt, men altså eleverne skal sørge for at de selv lærer noget. Men altså skolen bliver også nødt til at se, at alle elever sidder på Facebook eller sidder og spiller Tetris eller de sidder og spiller Counterstrike eller sådan noget fis over et net, de har lavet. (Elevinterview)

Men hvordan forholder lærerne sig til dette dilemma? Det er som om, der blandt lærerne er en vis berøringsangst overfor elevernes brug af pc'erne i undervisningen. Hvad det beror på kan være vanskeligt at sige. Et bud kunne være, at lærerne godt er klar over, at inddragelse IKT m. m. i undervisningen er en politisk ambition. At sige at eleverne ikke må bruge deres pc'ere i undervisningen kan i det lys ansues som modsætning til denne ambition.

Men som vi har set, så bruges pc'en til meget forskelligt i undervisningen. Det er nok tvivlsomt, om Danmark forbliver førende IT-nation, hvis gymnasielever bruger tiden på at spille Counterstrike eller chatte i undervisningen. Der er i hvert

fald en udfordring i at tilvejebringe de rette pædagogiske og didaktiske rammer for, hvornår og til hvad eleverne skal bruge - eller ikke bruge - pc'ere i undervisningen. Det er der flere af de lærere, vi har mødt, der gør. Men vi har også iagttaget meget store forskelle på, hvordan lærerne håndterer det.

Lærerstrategier

Nogle praktiserer en meget stram styring, og beder simpelthen eleverne om at lukke dem og lade mobilene være i tasken. Andre resignerer lidt og accepterer det, for så forstyrrer eleverne i hvert fald ikke undervisningen så længe. Andre igen indtager en position, der kan beskrives som en radikal ansvar for egen læring position.

Joakim, en 2. års elev fortæller:

Joakim: Altså, der er nogle af vores lærere, der siger, det er fint nok, at I ikke vil lave noget, jeg tjener mine penge, altså jeg får løn lige meget hvad, I kan lave noget eller ikke lave noget. Jeg får stadig penge, så det rager mig en høstblomst om I laver noget, eller om I ikke gør. (Elevinterview)

Det tyder altså på, at der er meget forskellige individuelle lærerstrategier til håndtering af elevernes brug af IKT i undervisningen. Dette til trods undrer vi os over, at elever på en ungdomsuddannelse sidder og ser film, spiller computer eller chatter midt i undervisningen.

I vores undersøgelse peger vi på, at det er nødvendigt at tage en grundlæggende diskussion af, hvordan man forholder sig til dette, så det ikke bliver de individuelle strategier, der dominerer. Det handler for så vidt ikke om IKT i undervisningen, men om lærernes autoritet og deres forvaltning af denne.

Faglig forankret autoritet

Det synes nødvendigt, at lærerne anvender deres position som professionel autoritet, og læg-

ger de faglige og organisatoriske rammer for, hvordan og hvornår pc'en skal og ikke skal indgå i læringsforløbene.

Der ligger en dobbelthed i begrebet om professionel autoritet: Dels er autoriteten professionel; altså en pædagogisk begrundet autoritet, der bringes i anvendelse for at forbedre elevernes læringsmuligheder. Dels at autoriteten grunder sig i en profession og som har en faglig forankring og henter sin legitime autoritet i denne.

I forlængelse af dette peger Stefan Hermann, rektor for Professionshøjskolen Metropol, på noget lignende. I hans opinionsindlæg i Stafetten (uvm.dk) i juni 2009, hvor han hylder ordet professionel i forbindelse med lærergerningen, påpeger han, at det både handler om at være dygtig til sin metier og at være en stærk figur, der forholder sig til elevernes forudsætninger og kan begrunde sine valg.

En sådan professionel autoritær lærer tager ansvar for, at eleverne gives mulighed for at tage med-ansvar for deres egen læring, og dermed skubbes noget af vægten for ansvaret for læringen, der med diskursen om ansvar for egen læring har tendens til at give eleverne slagside, tilbage på lærernes skuldre.

Dette peger endvidere på forholdet mellem undervisning og læring, og på elevernes og lærernes forskellige roller og ansvar. Vi spørger: Skal lærerne (blot) tage ansvar for at stille undervisning til rådighed – levere undervisning, som det så er elevernes ansvar at tage sig adgang til og skabe læring? Eller er det også lærernes ansvar, at eleverne ikke blot bliver undervist, men lærer noget? Dette forhold er et altid relevant diskussionspunkt i forhold til enhver relation, der har læring som formål. Men i lyset af ovenstående har spørgsmålet fået en ekstra dimension, som kræver faglige og pædagogiske overvejelser og handlinger, der ikke kan overlades til eleverne.

Afrunding

I artiklen peger vi på, at IKT er en anderledes form for forstyrrelse i undervisningen. De elever, der sidder og surfer, facebooker, spiller m.m., opleves ofte ikke som forstyrrende af lærerne. Men de unge peger selv på, at deres engagement og fokus på læring ofte er væk på en helt anden måde, end hvis de sidder og laver kruseduller. De fortæller om, hvordan de er mentalt fraværende og inde i computeren. Samtidig fortæller flere elever, at det faktisk er forstyrrende for dem, når andre elever sidder og surfer, spiller eller ser film. Det tiltrækker opmærksomheden, selvom eleverne ikke har deres egen pc åben og faktisk gerne ville følge med i undervisningen.

Dermed er læreren faktisk i en situation, hvor han eller hun skal kæmpe om elevernes opmærksomhed og engagement med Facebook, YouTube, Messenger o.l. Samtidig er der flere elever, der giver udtryk for, at den manglende deltagelse af nogle af eleverne devaluerer det generelle niveau for undervisningen.

Fænomenet er komplekst, fordi det er så massivt til stede i vores hverdag. Både elever og lærere er vant til at bruge det. Elevernes tilgang er dobbelt. På den ene side er de skræmt af tanken om ikke at have pc'en og internettet til rådighed i undervisningen (nogen fortæller, at de er bange for at kede sig). På den anden side giver de klart udtryk for, at de ikke selv kan administrere deres brug af det i undervisningen og, at de ville lære mere, hvis de ikke sad på nettet eller spillede, og de ville ønske, at lærerne ville skære mere igennem.

Berøringsangst

Nogle af lærerne derimod virker til at have lidt berøringsangst overfor fænomenet, måske af bekymring for at blive beskyldt for at modarbejde udviklingen af IT-kompetencer hos eleverne. Ligeledes udtrykker en del lærere en vis tilbageholdenhed med at skride ind overfor misbrug af pc'erne i undervisningen af frygt for at

komme til at straffe dem, der faktisk bruger pc'en fornuftigt.

Der er da også visse elever, der bruger pc'en fornuftigt i visse undervisningssammenhænge, og nogle af eleverne er gode til at tage noter på pc'en. De er dog bekymrede for at blive misforstået af lærerne som nogle, der sidder på nettet eller spiller. Samtidig siger eleverne, at de godt kan se, at det må være svært og frustrerende for lærerne at stå og undervise en flok elever, der sidder med hovedet inde i en computer.

Grundlæggende diskussion mangler

Analysen af elevernes nær- og fraværsmuligheder i lyset af IKT i undervisningen tegner samlet set et billede af, at der er noget nyt på færde i undervisningsrummet på hhx, som på en grundlæggende måde påvirker læringsrummet. Samtidig er der mange forskellige holdninger til dette fænomen og mange forskellige strategier til håndteringen af det både fra lærere og elever.

På denne baggrund synes det nødvendigt, at man tager nogle grundlæggende både faglige, pædagogiske og didaktiske diskussioner omkring, hvordan det skal indgå i hhx-elevernes uddannelse. Hvilke kompetencer de kan og skal udvikle, og om eleverne overhovedet har gavn af at have pc'ere med i undervisningsrummet. Eller om deres IT-kompetencer, som jo både er vigtige og relevante, kan udvikles på andre måder? Disse diskussioner er centrale at tage, både inden for de enkelte faglige miljøer men også tværfagligt - i særdeleshed med eleverne, der jo er læringens genstandsfelt. I modsat fald risikerer det at (for)blive de enkelte læreres og elevens individuelle holdninger og håndteringsstrategier, der får lov at dominere billedet.

Pædagogiske løsninger

Som vi ser det, er det ikke i første omgang en teknisk diskussion omkring IKT, men en pædagogisk diskussion om undervisning og læring. Løs-

ningerne er derfor ikke i første omgang tekniske, men pædagogiske.

Eleverne skal kunne komme på internettet når som helst, men det betyder ikke, at de skal gøre det når som helst. De skal kunne gå på internettet og anvende deres pc'ere, når det passer ind i lærerens plan og programmet for undervisningen.

Dernæst er det en diskussion, som handler om lærerens rolle og forvaltning af deres professionelle autoritet. Det er ikke alene elevernes ansvar at administrere brugen af moderne teknologier i undervisningen. Læreren har ansvaret for at lægge de pædagogiske og didaktiske rammer for undervisningen, så eleverne kan tage et medansvar for dette. Det kræver samtidig, at man som lærer ikke har berøringsangst overfor fænomenet og aktivt forholder sig til elevernes pc-adfærd. Spørgsmålet er, om lærerne er godt nok klædt på, eller om der er et udækket efteruddannelsesbehov her. Under alle omstændigheder synes det relevant, at dette element var obligatorisk i pædagogikum-uddannelsen.

Arnt Louw Vestergaard er cand. mag og forsker på Center for Ungdomsforskning, DPU, Århus Universitet.

Litteratur:

Hermann, Stefan "En stærk lærerprofession er en forudsætning for god dialog med forældrene" Stafetten, uvm.dk, 16.06.09.

Olga Dysthe (red.): "Dialog, samspil og læring". Forlaget Klim, 2003.

UVM: "Organisation og IT i Det Virtuelle Gymnasium" 2002.

Der mangler studerende på de videregående naturvidenskabelige, tekniske og matematiske uddannelser. Men hvorfor vælger de unge ikke disse uddannelser? I denne artikel præsenterer Henriette Tolstrup Holmegaard foreløbige resultater fra sit ph.d.-projekt. Her undersøger hun, hvad der har betydning, når unge fra naturvidenskabelige studieretninger på htx og det almene gymnasium vælger videregående uddannelse.

Hvor er **studievalgvejlederen**? Unges valg af **naturvidenskabelige, tekniske** og **matematiske** uddannelser

Af Henriette Tolstrup Holmegaard

Der er mange forskellige historier om unges forhold til teknik og naturvidenskab: De unge er teknologiske vidundere. De er Ole opfindere og kendetegnes ved at have fingeren på pulsen i forhold til ny viden om teknologi og naturvidenskab.

Det er muligt, at de unge er med på noderne. Men det er et omfattende samfundsmæssigt problem, at de unge alligevel i begrænset omfang søger en naturvidenskabelig, teknisk eller matematisk videregående uddannelse. Selv de unge, der på de gymnasiale uddannelser har søgt en studieretning med en naturvidenskabelig toning og tilkendegiver en interesse for området, søger i begrænset omfang en fremtid, hvor naturvidenskab, teknik eller matematik er en del af deres liv (disse uddannelser kaldes også STEM,

som står for Science, Technology, Engineering and Mathematics).

Studerende søges

Problemet er hugget i granit: Der mangler studerende på de videregående naturvidenskabelige, tekniske og matematiske uddannelser. Antallet af studerende, som søger ind, svarer ikke til arbejdsmarkedets behov for uddannede kandidater inden for området. EU-kommissionen udsendte i 2004 rapporten Europe Needs more Scientists. Her fremgår det, at der mangler en halv million forskere i Europa, hvis målet om at 3 % af BNP skal investeres i forskning skal nås inden 2010.

Men det handler ikke kun om økonomi, for mangel af studerende på STEM-uddannelserne er også et problem for samfundet og demokratiet.

Stadigt flere samfundsmæssige spørgsmål og problemer har et stort element af teknisk og naturvidenskabeligt indhold. Der er derfor brug for flere som kan formidle de muligheder og begrænsninger der ligger i det tekniske og naturvidenskabelige grundlag for beslutninger.

Endelig vil der om kort tid mangle lærere inden for de matematiske og naturvidenskabelige fag i ungdomsuddannelserne, hvis ikke der målrettet arbejdes på at øge rekrutteringen. ROSE, en stor international undersøgelse som også inkluderede Danmark fandt, at selv unge med en positiv opfattelse af teknik og naturvidenskaben, har en begrænset interesse for at studere og arbejde inden for området (Schreiner & Sjøberg 2007, Troelsen & Sølberg 2008).

Blandt de unge, som gennemfører en naturvidenskabeligt præget gymnasieuddannelse i Danmark, vælger en stor del at fortsætte på ikke-STEM-uddannelser (Jespersen 2006). Et centralt spørgsmål er derfor, hvorfor så få unge vælger en fremtid indenfor STEM.

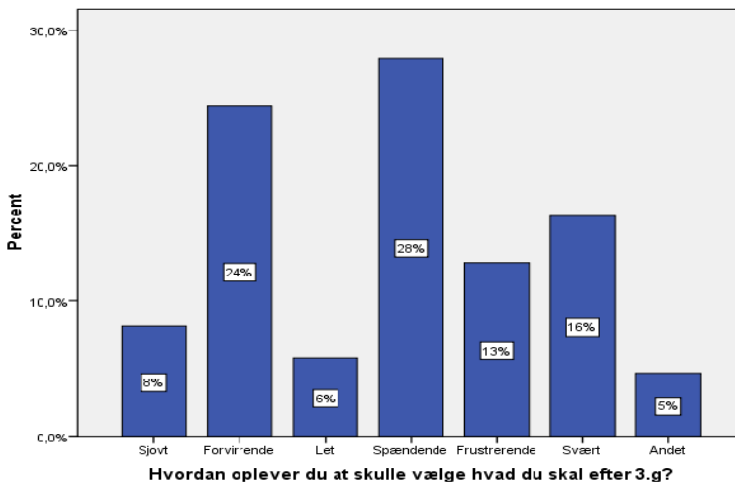
Om ph.d. projektet

I ph.d.-projektet "A Longitudinal Study of Choice, Attrition and Retention in Science, Technology and Mathematics" følges seks gymnasieklasser (fire fra det almene gymnasium og to fra HTX). Gennem en vifte af kvalitative og kvantitative tilgange følges de unges overvejelser og beslutninger vedrørende valg, fravalg og fastholdelse på uddannelser. Fokus i artiklen vil netop være på de unges overvejelser om valg af videregående uddannelse, som de ser ud, da de unge i undersøgelsen er i slutningen af STX og HTX.

Valget

Valget af videregående uddannelse er på den ene side noget gruppen af unge i undersøgelsen oplever som noget spændende, men på den anden side er der også en stor del, der oplever valget som frustrerende, forvirrende og svært.

I interviewene viser det sig, at valget for flere unge er både spændende og forvirrende på samme tid. Spændende fordi en videre uddannelse opleves som noget, der har indflydelse på

resten af livet, og frustrerende fordi det er vanskeligt at træffe det perfekte valg.

Da gruppen af unge interviewes i april 2009 er 57 % af dem i tvivl om, hvilken uddannelse de skal starte på. Også i interviewene viser det sig, at det er de færreste, der er helt afklaret med deres liv efter sommerferien. Valget opleves som noget, den enkelte skal finde ud af med sig selv, selvom det er omgivet af dilemmaer og stor frustration.

Valget individualiseres

Dette er i tråd med Camilla Hutters' undersøgelse af uddannelsesvalg. Hutters diskuterer i hendes ph.d.-afhandling, hvordan uddannelsesvalg er en afstemning mellem hvad den unge har lyst til at læse, og den unges vurdering af hvad der er muligt (Hutters 2004). Hutters viser i afhandlingen og hendes senere arbejde, hvordan uddannelsessystemet selektionsopgave lægges ud på den enkelte unge.

Hutters' pointe er, at sociale samfundsprocesser forskydes til den enkelte, der oplever det som et individuelt anliggende at vælge uddannelse. Valget kommer til at handle om at finde det rette match ud fra strategiske afsøgninger af egne interesser koblet med samfundets behov og muligheder på jobmarkedet (Hutters 2007, Hutters og Krøjer 2008). Valget kan således betragtes som et identitetsarbejde, som den enkelte unge foretager. Et identitetsarbejde der handler om at internalisere uddannelsesdiskurser og gøre dem til egne interesser og behov.

Dette kan være en af forklaringerne på, hvorfor de unge i nærværende undersøgelse oplever valget som deres eget ansvar. Studievejlederen fortæller frem som en person man kan hente faktisk viden hos, men ikke en professionel, der kan give redskaber til at støtte selve valgprocessen. Dette er en gennemgående figur i mine interviews, hvor studievejlederen er fraværende i de unges valgfortælling. At de unge i un-

dersøgelsen ikke bruger studievejlederen er dog ikke ensbetydende med, at de unge træffer valget alene. For det viser sig gennem interviewene, at de unges inspiration og viden om mulige uddannelser blandt andet hentes i deres personlige netværk. Dette er et resultat, der lægger sig op ad andre undersøgelser af valget, hvor særligt forældrene tilskrives betydning for valget (Katznelson og Pless 2007).

Valget træffes gennem det sociale netværk

Allan vil søge ind på medicin. Han fortæller i interviewet, at han ikke har undersøgt særlig meget om studiets indhold, men han har været i praktik på et sygehus, og hans far er læge, og derfor mener han, at han har en ret god fornemmelse for, hvad det vil sige at være læge. Men når det kommer til selve uddannelsen, er Allan mere i tvivl:

Interviewer: Ved du sådan noget med hvilke fag, man har derude?

Allan: Altså der er jo relativ begrænset udskiftning i kernefagene. Det er jo stadigvæk anatomi, biokemi og fysiologi. Alle de ting man skal igennem. Som jeg ved gennem min far, som har været det igennem. Men jeg ved ikke, om der er sket nye tiltag. Det er trods alt 20 år siden at han har gået på universitetet, så det...

Allan fortæller i citatet, at hans viden om medicinuddannelsens faglige indhold kommer fra hans far. Dette er et gennemgående mønster i empirien, hvor de unges personlige netværk (primært familie) betyder meget i valgprocessen. Der er flere grunde til, at det er sårbart, at valget afklares i det personlige netværk. Først og fremmest i forhold til at nogle unge har et mere uddannet netværk end andre – og særligt de unge, der ikke har adgang til et uddannet netværk, har begrænset adgang til at træffe et valg.

At få adgang til særlige positioner via sociale relationer

Den franske sociolog Pierre Bourdieu beskæftiger sig i den forbindelse med begrebet 'social kapital', og med hvordan sociale relationer giver adgang til særlige sociale ressourcer. Bourdieu viser, hvordan sociale relationer fungerer som gatekeeper for at få adgang til særlige positioner (Bourdieu 1996, Thomsen 2008, s. 125) og således fungerer som social selektion.

I en dansk kontekst giver det ikke mening at tale om netværk som adgangsgivende til særlige skoler, men derimod kan det være meningsfyldt at forstå netværket som vidensgivende. Hvis de studerendes netværk er uddannede, giver det de studerende mulighed for at hente viden om uddannelser og job der.

Dette er dog ikke helt uproblematisk, for netværkets viden kan være både begrænset og forældet, og samtidig er der tale om subjektive erfaringer, der ikke nødvendigvis er direkte overførbare til den unge. Til gengæld får de unge et valggrundlag af kød og blodoplevelser og råd om særlige uddannelser.

Viden om deltagelsesstrategier

Men det vidensgivende netværk har også en anden funktion, nemlig at det giver de unge forskellige forudsætninger til studiestart. Cathrine fortæller om jura:

Cathrine: Jeg tror, at man komme til at gå til de der forelæsninger, og så danne en gruppe, som man kan læse med. Det har jeg i hvert fald tænkt mig at gøre. Det er der også mange der har sagt til mig, at det er en rigtig god idé at gøre det.

Viden om deltagelsesstrategier kan være direkte bevidste som hos eleven her, der bruger viden om studiet til strategisk at danne læsegrupper. Men denne viden kan også være ekspli-

cit, som Jens Peter Thomsen understreger i hans ph.d. afhandling. Thomsen viser, hvordan social viden ligger indlejret i den enkeltes praksis, og hvordan uddannelserne inkluderer bestemte sociale praksisser, mens andre ekskluderes (Thomsen 2008).

I næste citat møder vi Christine. Hun kan godt lide at tegne, og overvejer at læse det hun kalder 'Designing Architecture':

Interviewer: Hvilke fag har man, ved du det?

Christine: Det har jeg ikke set så meget på. Jeg kunne ikke rigtigt finde det. Det er sådan noget, hvor man kan. Man har nogle fag, og så er der nogle andre man kan vælge til også. Men det har alt sammen noget at gøre med innovation. At man har arkitektur, at man har noget ingeniør halløj og alt sådan noget. Så man lærer det hele. Og så har man så også sådan et bindingsfag, hvor begge dele er inde i.

Citatet peger på flere ting. For det første har Christine haft vanskeligt ved at sætte sig ind i indholdet af uddannelsen. Hun har oplevet det som svært at søge og sortere i informationer om uddannelserne på nettet, fortæller hun. Når valget opleves som vanskeligt og komplekst, og det sociale netværk ikke har adgang til viden om uddannelser, står den unge i en sårbar situation – og her er det nærliggende at spørge til vejledning af uddannelsesvalget.

Hvor er studievalsvejlederen?

Den følgende ordudveksling er eksemplarisk i forhold til, hvordan de unge forholder sig til studievalsvejlederen; det er ikke en eleverne bruger.

Asker: Jeg tror bare, at der er rigtig mange, der bare gerne vil udskyde det der valg. Det er meget godt at gå rundt med nogle tanker for sig selv. Men jeg

tror, at det er fint nok, at man ligesom selv skal tage initiativ til.. Fordi at ham der er inde fra studievalg København, han er en meget kompetent fyr.

Alberte: Ja han er dygtig.

Aksel: Men man kunne også..

Alberte: Men man skal jo komme med nogle konkrete idéer..

Asker: Ellers er der jo ikke konkret noget han kan gøre ved det. Jeg synes egentlig at det fungerer fint nok. Jeg tror også, at hvis, som jeg i 1.g fik at vide, nu skal du til studievejleder. Så ville jeg tænke "hvorfor?":

Det er langt fra altid, at de unge ved, hvem studievalsvejlederen er – og heller ikke altid, at de synes, at personen er dygtig. Men det er gennemgående, at det ikke er en, de opfatter som en støtte i selve valget.

Studievalsvejlederen kan bruges til lavpraktiske spørgsmål, når valget er truffet. Man skal komme med noget konkret; gerne konkrete spørgsmål. Men at komme til studievalsvejlederen med usikkerhed omkring det eksistentielle valg er ikke en tilgængelig praksis blandt de unge i interviewene.

Det erhvervsrettede valg

Valget af uddannelse efter gymnasiet og htx er komplekst og en vekselvirkning mellem en række faktorer. Fælles for de unge er, at valget rækker langt ind i fremtiden. Valget er ikke kun et spørgsmål om, hvad man skal være, men hvem man skal være (Illeris m.fl. 2002). Og det er ikke kun lige nu og her et spørgsmål om, hvorvidt man vil være smart med de arkitektstuderende eller nørdet med ingeniørerne – men et spørgsmål på sigt om, hvor man vil hen med sit liv.

Frederik: Jeg tror primært, at jeg vil vælge sådan, min fremtidige uddannelse ud fra hvad der interesserer mig på nuværende tidspunkt. Og hvad jeg kunne forestille mig, altså arbejde som.

Så derfor også anvendelighed. Jeg skal ligesom kunne se, at det jeg læser, det fører frem til et job, som jeg godt gider at have. Det er ikke nok, at jeg synes, at det jeg læser er helt vildt spændende, men at jeg så ender med at blive noget, jeg ikke kan se mig selv lave resten af mit liv. Det skal man jo også overveje. Og for mig, der er det sådan ret vigtigt, at jeg får et job som ikke er for rutinepræget. Så jeg kan lave noget forskelligt. Så jeg ikke skal lave det samme hele tiden.

Eksemplet er eksemplarisk for empirien, i den forstand at valget først og fremmest handler om interesse. Men denne interesse afstemmes af en række andre faktorer som jobmuligheder, løn, mulighed for at balancere et arbejdsliv med familieliv, avanceringsmuligheder etc. Valget er således langt mere komplekst end blot valg af videregående uddannelse. For en del af de studerende handler valget derfor mindre om uddannelsens beskaffenhed (fag, indhold og studiekultur) og mere om typen af adgangsbillet til det videre liv. Som en studerende fortæller:

Allan: Det er det med at finde svar på alle mulige spørgsmål. Det er også lidt der, at jeg har en konflikt. Fordi at hvis jeg skulle vælge fag på universitetet efter hvad der interesserer mig mest, så ville det være sådan et eller andet teknisk ingeniøragtigt. For at komme dybere ned i hvordan ting fungerer. Men jeg kan bare ikke se mig selv arbejde som ingeniør. Det ville være et håbløst kedeligt arbejde, at sidde på sit kontor alene med sin lommeregner. Og få tallet i den anden ende. Det synes jeg ikke er spændende. Og jeg kan ikke se om man gør nogen forskel, når man gør det.

Der er flere ting, der er interessante i interviewet med Allan. Allan fortæller i interviewet om hans store interesse for fysik. Derfor er det

overraskende, at fysik ikke en del af hans fremtidsplaner.

Fysik bliver tilsyneladende sidestillet med at være ingeniør og ingeniører sidestillet med at lave noget håbløst kedeligt; alene med lommeregner. Derfor vil Allan være læge, for det er meningsgivende, og her kan han gøre en forskel. For som han senere siger; hvis ikke jobbet er meningsfuldt, kunne han lige så godt sidde og spille guitar derhjemme.

I forhold til den indledende problemskitsering af mangel på studerende på naturvidenskab så har vi her et eksempel på en oplagt kandidat. Men Allan fortæller, at han ved at kigge på de debatter, der foregår på Ingeniørfagforeningens hjemmeside, har fundet ud af, at en ingeniørs arbejde er kedeligt.

Valget træffes altså ud fra viden, som Allan har erhvervet sig gennem hjemmesider. Men her er det væsentligt at spørge ind til Allans forudsætninger for at sortere i ingeniørfaglig viden og se forskel på, hvad der specifikt, og hvad der er generelt? Allan har helt exceptionelt kigget på Ingeniørforeningens debatside på nettet – men hvad er hans forudsætninger for at gennemskue den viden, der formidles på hjemmesiden. Eller man kunne spørge; hvordan kan han se, om det er særlige temaer henvendt til "kedelige" ingeniørlommeregner-typer, der diskuteres eller generelle ingeniør-diskussioner?

Det opleves ikke som meningsfuldt

Selvom Allan ikke nødvendigvis ville blive tiltrukket af innovative ingeniører, der synes deres arbejde er meningsfuldt, så kunne han måske blive tiltrukket af fysik på andre videregående uddannelser? Disse spørgsmål har ikke været en del af Allans valgstrategi. Fysik og ingeniør-jobbet afvises, som noget der ikke er meningsfuldt, noget der ikke gør nogen forskel, som Allan siger.

Og hans antagelser forstyrres ikke i en vejledningssituation, da Allan ikke benytter sig af en studievejleder. Spørgsmålet er, om det er en studievejledningsopgave at intervenere i elevernes (nogle gange hjemmebryggede) verdensbilleder – eller om elevernes forestillinger om uddannelser er grundlag nok.

Når uddannelsesguiden bliver det grundlæggende redskab

Det er gennemgående, at fraværet af vejledning eller anden viden om uddannelsessystemet fører de unge til at træffe valget på baggrund af deres forestillinger om verden efter gymnasiet. Viden erhverves gennem de unges sociale netværk, og derudover nævner stort set alle unge uddannelsesguiden som et redskab til afklaring af fremtiden.

Uddannelsesguiden er undervisningsministeriets redskab til, at de unge kan danne sig et overblik over de forskellige uddannelsesmuligheder. De unge er glade for redskabet, som de stort set alle benytter. Men uddannelsesguiden er ikke et nuanceret valg-redskab, og det er problematisk idet flere af de unge bruger uddannelsesguiden som opslagsværk til at afklare, hvad de kan blive, og hvor meget de kommer til at tjene. Herfra fravælger de uddannelser, der for eksempel fører til lavtlønnede jobs, eller uddannelser der fører til et 'kedeligt' job.

Problemet er, at selektionen sker med baggrund i forsimplet viden – en forsimpning der kan hjælpe de unge til at danne et overblik over uddannelserne, men en forsimpning der er uhenigtsmæssig, når den bliver grundlag for valget.

Fysik i uddannelsesguiden

Om jobmuligheder efter en universitetsuddannelse i fysik står der i uddannelsesguiden: Fysikere er typisk uddannet inden for fysik, og de beskæftiger sig mest med udviklingsarbejde og forskning. Dog kan fysikere også have deres viden om fysik fra andre naturvidenskabelige,

ingeniørmæssige eller matematiske uddannelser. Nogle udfører kontrolopgaver eller de underviser på universiteter eller i gymnasiet. En del fysikere arbejder med biofysik eller medicinsk fysik, eksempelvis på hospitaler, hvor de typisk indgår i et team med andre faggrupper. Eller de arbejder i offentlige institutioner, fx Danmarks Meteorologiske Institut, DMI.

Hvad er essensen af denne beskrivelse af en fysikers job? Udover at man som fysiker kan forske, udvikle og undervise, kan man arbejde med bio- eller medicinsk fysik eller på DMI. Det er alle jobs, som man også kan få, hvis man læser andre uddannelser, står der. Hvorfor læse fysik? I beskrivelsen står der mere om stillingsbetegnelser end jobindhold.

Studievalgvejlederens rolle

De foreløbige resultater peger på, at der er et behov for en diskussion om studievalgvejlederens rolle. Dels i forhold til unges adgang til viden om uddannelsessystemet. Dels er der behov for at diskutere studievalgvejlednings rolle. Som nævnt bliver studievalgvejlederen italesat som informationsvejleder og ikke som vejleder i ordets superviserende betydning.

Men hvorvidt det reelt er en mulighed for studievalgvejlederen at være superviserende er også et politisk spørgsmål. Hvis alle elever på gymnasierne 3. år besøgte deres studievalgvejleder med en forventning om superviserende vejledning, ville ressourcerne ikke slå til. Men, kunne man tilføje, hvis flere unge skal søge naturvidenskab, så er det væsentligt, at naturvidenskab bliver et tilgængeligt valg, som opleves som meningsfuldt for de unge.

Hvis de unge ikke har naturvidenskabelig viden til rådighed i deres sociale netværk, og studievalgvejlederen ikke opleves som tilgængelig for de unge – så er spørgsmålet dels på hvilket grundlag de unges valg foretages. Dels hvordan nye uddannelsesstrategier bliver gjort tilgængelige for de unge.

Med udgangspunkt i de foreløbige analyser er det nærliggende at diskutere, i hvor høj grad studievalgvejlederen varetager et behov hos de unge, eller om der kunne være andre vejledningsopgaver, der ville være oplagte, således at studievalgvejlederen kunne blive en person, som de unge i højere grad fik øje på som en tilgængelig støtte i deres valgproces.

Skal den primære opgave være at give informationer til et allerede truffet valg? At supervisere valgovervejelser, eller for eksempel at imødekomme de unges valgstrategi og gøre vejledningen mere erhvervsorienteret?

Endelig åbner analysen en diskussion omkring de unges valggrundlag. Hvorfor er det, at valget skal være oplyst og omgivet af en masse viden? Skal den enkelte unge nødvendigvis kende til uddannelsessystemet, uddannelsernes indhold og rammer, studiekultur, jobmuligheder etc. for at kunne foretage "det rigtige valg"? Det bliver nærliggende at overveje det rimelige i at forvente, at den unge skal kunne gennemskue de langsigtede konsekvenser af valget.

Henriette Tolstrup Holmegaard er p.h.d.-studerende på Institut for Naturfagenes Didaktik, Københavns Universitet. Hendes ph.d. projekt er en del af det europæiske samarbejde IRIS (Interests and Recruitment in Science) under EU's 7. rammeprogram.

Litteratur

EU-kommisionen (2004): Europe Needs More Scientists. Report by the High Level Group on Increasing Human Resources for Science and Technology in Europe.

Hutters, Camilla (2004): Mellem lyst og nødvendighed - En analyse af unges valg af videregående uddannelser. Ph.d.-afhandling fra Forskerskolen i livslang læring, RUC.

Hutters, C og Krøjer, J (2008): Kollektivet som korrektiv: Fortællerværksteder som kritik af neoliberalt selvarbejde. Tidsskrift for Arbejdsliv, 10(1), 72-88.

Illeris, Knud m.fl. (2002): Ungdom, identitet og uddannelse. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag. Integrationsforskningen i Danmark

Jespersen, C.J. (2006): Det naturlige valg? En analyse af unges valg af tekniske og naturvidenskabelige fag og uddannelser. København 2006: ALF - forlaget.

Katznelson, N. og Pless, M. (2007): Unges veje mod ungdomsuddannelserne. Tredje rapport om unges uddannelsesvalg og overgang fra grundskole til ungdomsarbejde og arbejde. Center for Ungdomsforskning.

Troelsen, R. & Sølberg, J. (red.) (2008): Den danske ROSE- undersøgelse. En antologi. København: Institut for Curriculumforskning, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet 2008.

Schreiner, C. & Sjøberg, S. (2008): Science Education and Youth's Identity Construction – two incompatible Projects? In D. Corrigan, J. Dillon & R. Gunstone (Eds.), The Re-emergence of Values in the Science Curriculum. Rotterdam: Sense Publishers 2007

Thomsen, JP (2008): Social differentiering og kulturel praksis på danske universitetsuddannelser. Ph.d. afhandling. Roskilde Universitetsforlag.

Ulriksen, L og Holmegaard, H. (2008): Læringsmiljø og naturvidenskab på HTX. Erhvervsskolenes forlag.

Ulriksen, Lars (2003): Hvad skal de studerende lære i fysik? Et lærerperspektiv. I: Andersen,

N.O. & Laursen, K.B. (red.): Studieforløbsundersøgelser i naturvidenskab – en antologi. (CND-KU skriftserie nr. 2003-05). København: Center for Naturfagernes Didaktik, Københavns Universitet (s.114-144).

Børn og unge kan i dag simpelthen ikke forestille sig et liv uden internet, pc og mobil. Alligevel er det en stort set ukendt uddannelses- og karrierevej. Interesseorganisationen IT-branchen har taget udfordringen op, og forsøger at gøre et komplekst videns erhverv tilgængeligt og attraktivt for de unge. Ifølge Mette Lundberg handler det blandt andet om rollemodeller og en helt ny model for erhvervspraktik.

IT – på én gang helt **uundværligt** og helt **overset**

Af Mette Lundberg

*"Hvordan skulle jeg finde info om noget som helst hvis ikke jeg kunne "google"?"
"Uden facebook ville jeg jo ikke kunne holde kontakt med vennerne!"*

Da vi sidste år havde en flok piger fra 9. klasse med til en forelæsning på IT-Universitetet om søgemaskiner, fik vi et tydeligt eksempel på, at unge nu til dags har mere end svært ved at forestille sig en verden uden IT.

Forelæseren forsøgte at skrue tiden tilbage. Ikke til tiden før internettet og pc'en. Men blot til tiden før søgemaskinernes gennembrud, dvs. ca. 10 år. Han ville forklare de unge, hvordan man fandt information på internettet dengang søgemaskinerne ikke var opfundet. Men pigerne blev igen og igen ved med at vende tilbage til, at man

da på en eller anden måde måtte kunne "google" det man skulle finde!

Børn og unge af i dag har aldrig oplevet en verden uden internet, pc og mobiltelefon. Og de har integreret disse teknologier i deres liv i en sådan grad, at de slet ikke kan se, hvordan de skulle kunne finde information, få styr på aftalerne og holde kontakten med vennerne uden. IT er med andre ord slet ikke til at leve uden for de unge.

Men de har ikke kendskab til it som uddannelses og job-vej

På ét plan har IT altså en meget klar og helt central plads i de unges bevidsthed. Mobiltelefoner og pc'er er endda ligefrem at betragte som gadgets eller accessories, der er en vigtig del af de

unges stil og udtryk på linie med modetøj og en smart frisure.

Derfor kan det også synes som lidt af et paradoks, at de unge på et andet plan nærmest er "blanke". Meget få unge er bevidste om IT som fag - som en uddannelses- og karrierevej.

IT -universiteternes samarbejde 'Future People', gennemførte allerede for et par år siden undersøgelser der viste, at de unge har meget ringe viden om IT -uddannelserne. Og vi har i IT -branchen gennemført analyser, der viste at de unge også har meget lavt kendskab til jobmulighederne indenfor IT.

"Øh, IT -branchen? Det må være noget med nogle mænd med loddekolber, ikke?", var et af svarene, da vi spurgte et panel af gymnasieelever om deres forestilling om IT -branchen. Den samlede kreds af topledere i IT -branchen, der var tilhørere den dag, havde nær fået kaffen galt i halsen, for de mente jo nok selv at være ledere af meget videnstunge og stærkt innovative hightech virksomheder.

En bred analyse i hele befolkningen har vist, at de fleste opfatter IT -branchen som stresset og præget af maskuline værdier. Og så er der også det her lidt udefinerlige image af "nørd", der hænger hen over både IT -uddannelser og - jobs.

Bruger-kompetencer men ikke skaber-kompetencer

De unge er nok mestre i at bruge IT på mange planer i deres liv. Men de har et ringe billede af, hvad det vil sige at være med til at skabe noget med IT.

De er mestre i at "google", sætte pæne powerpoint præsentationer op, downloade ting til ipod'en og måske kan de også finde ud af at

skrive en hjemmeside sammen med tilgængelige værktøjer.

Det får mange til at anføre, at de unge da er vilde med IT. Og det er rigtigt. Men det viser sig, at der ikke er nogen sammenhæng mellem det at være flittig bruger af teknologi, og det at få lyst til at videreudvikle og skabe ny teknologi. De unge har 'bruger-kompetencer' men ikke 'skaber-kompetencer', kalder vi det.

Deraf måske den manglende opfattelse af IT som et fagområde. Og kombineret med et image som en nørdet og stresset verden, giver det IT -uddannelserne og IT -branchen et særdeles ringe udgangspunkt i kampen om de kompetente unge.

Et problem ikke blot for IT-branchen men for samfundet

Det er naturligvis et problem for IT -branchen. Men faktisk er problemet ikke blot IT -branchens.

En EU -rapport har opgjort, at en fjerdedel af væksten i EU's BNP og 40 procent af produktivitetstigningen skyldes IT.

Derfor er det et problem, ikke bare for IT -branchen, at for få unge vælger en IT -uddannelse. Det er et problem for Danmarks fremtid som innovativ og konkurrencedygtig nation.

Tilbage i 2007 måtte vi således indse, at IT -branchens største udfordring for fremtiden var manglen på højtuddannede unge indenfor IT. Og i lyset af det bredere samfundsmæssige perspektiv, fik vi støtte fra videnskabsministeren og organisationen Dansk Erhverv til at iværksætte en image-kampagne.

En omfattende handlingsplan

I 2007-2008 blev der derfor iværksat en fortløbende handlingsplan, der har til formål at få flere unge til at vælge en IT -uddannelse. Helst en lang,

videregående uddannelse, da det er vejen til de spændende jobs i IT-leverandørvirksomhederne.

Vejen til at få de unge til at interessere sig for IT er, i langt højere grad at få de unge til at forstå, hvor vigtige IT-projekter er for samfundet og for den enkelte. At IT-projekter f.eks. kan handle om at udvikle løsninger, der kan nedbringe ventelisterne på sygehusene. Eller om at lave intelligent energistyring af vores huse, der indebærer at vi kan nedbringe energiforbruget med helt op til 40 %. Eller at software-udvikling kan handle om programmer, der kan raffinere mammografi-scanningerne, så der kan reddes flere liv og bryster.

Midlet tror vi, er en høj grad af autenticitet. De unge er så vant til, at blive bombarderet med reklamer og meningsdannende budskaber, at de er mestre i at sortere i det, der bliver lidt for smart. Derfor er vores indsats lagt an på, at udbrede kendskabet til viften af muligheder i branchen, blandt andet ved at bruge unge folk fra branchen som vores rollemodeller.

Handlingsplanen omfatter bl.a. praktik for folkeskoleelever, rollemodelbesøg for gymnasieklasser, orienteringsmøder for UU- og Studievejledere samt kampagnesitet www.choosedifferent.com.

Et møde ansigt til ansigt

Vi har i dag et korps af 80-90 unge ansatte i branchen, der er vores rollemodeller. Deres opgave er, at mødes med de unge ansigt til ansigt. At fortælle om, hvorfor de valgte IT-vejen, hvordan deres arbejdsdag ser ud og hvad målet er med de projekter de arbejder på. At gå i dialog med de unge om fordele og ulemper i branchen og om de fordomme, der måske hersker om IT-folk.

Blandt andet er der mange, der synes at "IT-jobs nok ikke er for piger". Det er en af vores klare målsætninger at vise, at der bestemt er gode

muligheder også for kvinder i branchen. Derfor vægter vi ekstra højt, at få profileret vores dygtige kvindelige rollemodeller.

Måden, de unge møder vores rollemodeller, er typisk, at rollemodellerne kommer ud på den enkelte ungdomsuddannelse - evt. i samarbejde med Studievejlscentrene - og møder de unge. Vi har således etableret et landsdækkende tilbud om besøg af IT-rollemodeller.

De unge kan også møde rollemodellerne på kampagnesitet www.choosedifferent.com. Her fortæller et udvalg af rollemodellerne deres historier i små videoklip og billeder. De unge kan også teste sig selv og stille spørgsmål til rollemodellerne og en karriererådgiver og blive klogere på de forskellige karriereveje, der er i branchen.

Power praktik – et helt nyt koncept for praktik i videns erhverv

En konditor laver kager og en læge forsøger at helbrede patienterne eller lindre deres symptomer. Men hvad laver egentligt en IT-arkitekt, en forretningsudvikler eller en key account manager i IT-branchen?

Som komplekst moderne videns erhverv er det ikke altid lige let at illustrere, hvad der kommer ud af arbejdet i virksomheden og hvem der bidrager med hvad. Den udfordring gælder også, når de unge gerne vil i erhvervspraktik i IT-branchen.

Samtidigt havde vi det problem, at mange IT-virksomheder har meget høje sikkerhedskrav, og at det derfor tit var umuligt at lade en erhvervspraktikant følge en medarbejders hverdag.

Derfor har vi i IT-Branchen besluttet, at gennemføre én årlig fast praktikuge, nemlig i uge 46. Og vi har udviklet et helt nyt koncept, der giver de unge indsigt i mål og processer i et videns erhverv. Vi kalder det power praktik.

De unge tages ind i hold, deles i grupper og skal i ugens løb arbejde på en case for virksomheden. Opgaven kan f.eks. være, at få ideer til, designe og programmere en løsning, der kan mindske antallet af udeblivelser hos den praktiserende læge.

Det indebærer, at de unge får indblik i og prøver kræfter med de forskellige faser i udviklingen af et IT-projekt, blot i miniformat. De får samtidig mødt de medarbejdere, med forskellige kompetencer, der bidrager til projektet, alt efter om der er fokus på at analysere kundens behov, designe en brugervenlig løsning eller fremlægge et løsningsforslag for kunden. Om fredagen holder virksomheden så åbent hus for forældre og lærere og her fremlægger de pavestolte unge deres projekt-løsning.

I ugen indgår også, at de unge er på besøg på et IT-universitet og prøver livet som studerende for en dag. Her får de måske et par prøve-forelæsninger og bliver præsenteret for den vifte af uddannelsesmuligheder, der kan føre til et job i branchen. Derigennem får vi skabt sammenhæng mellem drømmen om et job og den uddannelse det kræver.

Og det virker! Elevernes evalueringer viser, at konceptet er en stor succes. De unge oplever at blive taget meget alvorligt, at få god indsigt og en stærk oplevelse af, at det her kan de godt klare. De synes også, at ugen har været rigtig sjov og samtidig har de fået nye venner, som de deler IT-interessen med.

Hvor står vi så nu?

Rollemodellerne har været i gang i næsten to år, kampagnesitet kun godt et halvt, mens praktikugen netop har kørt for 2. gang i år. Så hvor står vi, vores image og de unges kendskab til IT-mulighederne så i dag?

Vi kan se, at de enkelte elementer af indsatsen virker. Praktikugen er et hit og flytter de unges

holdning. På en skala fra 1-6 giver de unge ugen 5,2 i forhold til, om de har fået mere lyst til en fremtid med IT. Kampagnesitet er godt besøgt med indtil mere end 61.000 besøgende og god spørgelyst. Rollemodellerne gør en imponerende indsats for at møde både unge og studievejledere, der skal blive klogere på IT-jobs.

Flere unge har da også i år søgt optagelse på IT-uddannelserne og det er vi mere end glade for. Men en del af forklaringen på det, er naturligvis også de meget høje tal for ansøgere til de videregående uddannelser generelt.

En analyse fra juni 09 viser, at mere end halvdelen af de unge ikke aner noget om IT-uddannelser eller – jobs.

Så vi er godt i gang men langt fra i mål, og i IT-Branchen fortsætter vi indsatsen. Danmark har brug for en fordobling af IT-uddannede kandidater for at bevare ikke blot IT-branchens, men også Danmarks position, som konkurrencedygtig nation.

Mette Lundberg er chefkonsulent i interesseorganisationen IT-Branchen

Facebook er et ekstremt populært socialt netværk, især blandt unge. Men nogle unge vælger ikke at bruge Facebook. Hvorfor? Er Facebook en teknologi for alle, eller er medlemskab kun for 'de tjekkede unge'? Det svarer Estrid Sørensen på i denne artikel. Artiklen giver et indblik i, hvordan 'teknologisk diskriminering' kan ramme en særlig gruppe unge.

Facebook: En teknologi for de tjekkede

Af Estrid Sørensen

Han havde aldrig åbnet munden til undervisningen. Jeg prøvede ellers at gøre min undervisning så dialog-orienteret så muligt, men jeg havde ikke held med ham. Det meste af tiden sad han blot med blikket rettet mod det stykke papir, der lå foran ham på bordet, så det var svært overhovedet at indlede en dialog med ham.

Undervisningen handlede om 'Kulturen i Facebook'. Jeg havde lagt den an på, at alle skulle oprette en Facebook-konto og forsøge at anvende de begreber og teorier, vi læste om. Ideen var, at vi skulle reflektere over, hvordan interaktionen på dette sociale netværk forløber. Hvilke sociale strukturer, der etableres hvornår. Hvornår og hvordan autenticitet bliver et tema for Facebook brugere. Hvordan online og offline forbindelser sig gennem Facebook mv.

Og så efter den femte undervisningsgang stod han pludselig der oppe ved min pult efter undervisningen. "Jeg vil helst ikke bruge min Facebook-konto", sagde han. Det var en ret vigtig besked, da undervisningen forudsatte, at de studerende var aktive brugere af Facebook. Da jeg spurgte ham hvorfor, sagde han, at alle Facebook-brugere er så "tjekkede". Jeg var ikke helt sikker på, at jeg forstod, hvad han mente. Men jeg valgte at sige til ham, at det var en interessant observation, og at det ville være godt, hvis han forfulgte den yderligere og prøvede at beskrive, hvad det er, der karakteriserer denne "tjekkede" selvfrestilling på Facebook.

Et ekstremt populært socialt netværk

Facebook er en ekstrem populær socialt netværk. Med to millioner danske profiler er Danmark det land i verden med flest Facebook bru-

gere i forhold til indbyggertal. Det synes at være en absolut neutral teknologi, som alle kan bruge, hvis man ellers har en computer med internetadgang. En teknologi for store og små, hvide og farvede, mænd og kvinder, fattige og rige. Ingen begrænsninger, aldeles demokratisk. En "teknologi for alle". Dette begreb introducerede Nellie Oudshoorn og kolleger i 2004 i en artikel om bl.a. "The Digital City of Amsterdam", som var et online miljø, som netop skulle være en mulighed for alle til at handle, gå på posthuset osv. online. For alle, vel at mærke.

Oudshoorn et al. viser, at denne teknologi ikke kunne leve op til ambitionen om at være for alle. Forskerne kiggede nærmere på det liv, som folk fører, og på, hvordan det passede til brugen af teknologien. "The Digital City of Amsterdam" kørte på fjernsynet, og man kunne navigere rundt i den digitale by via telefonen. Denne løsning skulle netop sikre, at alle kunne bruge programmet, også selv om man ikke havde en Internet opkoblet computer.

Oudshoorn's et al's undersøgelse viste bl.a. at folk faktisk indretter deres lejligheder forskelligt. Mens de unge mennesker, der deltog i undersøgelsen oftest havde TV og telefon i samme rum, havde de ældre mennesker typisk telefon og TV i forskellige rum. Dengang havde man ikke trådløse telefoner, så teknologien forudsatte, at man kunne se TV-skærmen samtidig med, at man telefonerede. De ældre mennesker, der ikke havde TV og telefon i samme rum, kunne altså ikke anvende "The Digital City of Amsterdam". Forskerne viste med denne og flere eksempler på, hvordan teknologien ikke passede ind i alles liv. At "The Digital City of Amsterdam" ikke var en "teknologi for alle", og de stillede i det hele taget spørgsmål ved, om det overhovedet lader sig gøre at udvikle en teknologi, som alle kan anvende lige godt.

En teknologi for alle?

Tilbage til Facebook. En teknologi for alle? Der er flere grupper på Facebook, som handler om diskrimination af homoseksuelle på dette sociale netværk. De beklager sig over, at profilbilleder, der viser to personer af samme køn i intimt kropsligt samvær bliver slettet af Facebooks administration, også når de to afbildede er fuldt påklædt. Måske er dette diskrimination, men hvis vi skal være helt præcise, er det ikke teknologien, der diskriminerer, men administratorerne. De kunne vælge at indføre en anden politik for, hvilke profilbilleder, der bliver slettet, og diskriminations-problemet ville være løst.

Men så var der min introverte studerende. Efter hans udtalelser, var Facebook en "teknologi for tjekkede". Jeg kunne ikke få denne dom ud af hovedet. Og da min irritation blev stor nok over, at jeg ikke forstod, hvad han havde ment med sin udtalelse, valgte jeg at invitere ham på en kop kaffe efter næste undervisning. Det blev til en længere samtale, hvor den studerende fortalte mig om sit liv som psykisk syg. Om hans gentagne indlæggelser, om hans maniske økonomiske udskjelser og udlandsrejser, hans angst, indespærring på psykiatriske afdelinger, om venner han havde mistet, om familiens tillid, han havde misbrugt, om medicinering og den deraf følgende kropslige træghed og overvægt, og om dagligdagen som psykisk syg.

Hans historie var langt fra unik. Den lignede de tragiske sygdomsforløb mange medborgere, kolleger, venner og familiemedlemmer går igennem. Men hvad med Facebook? Hvad har det med Facebook at gøre?

Barndommens fodboldhold

To måneder tidligere var min studerende blevet kontaktet af målmanden fra sin barndoms fodboldhold. Fra han var 10 til han var 16 havde min studerende spillet intensivt i en klub, der havde vundet mange medaljer og pokaler. De havde rejst Danmark og Norden rundt til kampe, og

havde været på masser af foldboldlejre. For ti år siden havde holdet fået en ny træner, et par centrale spillere var holdt op, flere fik kærestes og mistede motivationen for at spille, andre startede på skoler i andre byer, og over et par måneder fald holdet fra hinanden. Min studerende var også holdt op. Og nu ville målmanden samle holdet til en fest, for at mindes de blomstrende år, og for at samle op på, hvad der var sket med drengene fra dengang, hvad de havde lavet og hvor de var landet.

Min studerende havde mistet kontakten med alle holdkammeraterne, og ingen af dem kendte til hans sygdomsforløb. Han havde lyst til at deltage i festen, men han var bange for, at han ville ende med at sidde henne i et hjørne og kigge ned i gulvet, mens de andre hujede og festede. Han havde ikke nogen veltrænede lås og stærke skuldre. Han havde ingen historie at fortælle om en solid uddannelse, om en smuk gravid kæreste, om godt job og lejlighed i bymidten. Han var ikke så "tjekket", som han forestillede sig, at de andre nok var.

"Vi ses på Facebook"

Målmanden havde fundet min studerende i telefonbogen og ringet ham op. Min studerende havde fortalt målmanden, at han var psykiatribruger, og at han ikke var sikker på, at han orkede at komme til festen. Målmanden havde oprettet en gruppe i Facebook, hvor de alle kunne mødes først og aftale detaljerne om festen.

"Vi ses på Facebook", var det sidste, målmanden havde sagt i telefonen. Min studerende havde logget ind og kigget på gruppen. Han ville ikke melde sig ind. Hans liv havde taget en uventet drejning over de sidste ti år. Han havde ingen venner mere fra dengang. Det var begrænset, hvor mange udover familien, behandlere og sociale myndigheder, der kendte til hans livsforløb. Og det var begrænset, hvor mange, han havde lyst til skulle kende til hans historie. Han havde ikke fortalt det til ret mange af sine medstude-

rende. Han ville gerne leve et normalt liv, der tog udgangspunkt i den relativt stabile tilstand, han var i nu. Dette indbefattede at holde styr på, hvem der vidste hvad om hans sygdom.

At styre hvem, der ved hvad

Det var lige præcis denne opgave, Facebook vanskeliggjorde. Naturligvis kunne han selv bestemme, hvem han fortalte hvad i Facebook. Men han havde ingen styr over, hvad folk spurgte ham om. Ved at bruge Facebook risikerede han, at hans bror ville spørge ham: "*Sagde psykiateren ok til at gå ned i medicin?*". Eller målmanden kunne måske finde på at skrive: "*Jeg tror klart, de andre vil være forstående over din sygdomshistorie, så kom dog til festen*".

På den måde kunne min studerende nemt blive 'afsløret' på Facebook, og først og fremmest havde han ikke mere kontrol over, hvem der fik hvad at vide om ham. Han var ikke længere herre over sin egen "identitets-politik", forstået som den sortering af vores fremstilling af os selv, som vi alle mere eller mindre bevidst foretager, for at regulere andres opfattelse af, hvem vi er. Identitets-politik handler ikke mindst om at udtrykke sig genkendeligt som tilhørende den ene eller anden sociale gruppe (f.eks. kvinde, rig, lønarbejder, jøde, sund eller gammel).

"De tjekkede" er socialt genkendelige

Jeg var taknemmelig over, at min studerende gad bruge så megen åbenhjertig tid på at forklare mig, at Facebook ikke er en "teknologi for alle". Facebook er for de "tjekkede". At være "tjekket" handler altså om at have en identitets-politik, som placerer én entydigt inden for den eller de sociale grupper, som man selv ønsker at identificeres med. I forskellige sociale grupper er der forskellige "koder" for, hvad der opfattes som rigtigt og forkert, godt eller dårligt. I nogle sociale grupper taler man ikke om penge, i andre spiser man ikke svinekød, i nogen drikker man meget alkohol, i andre reflekterer man over sine personlige oplevelser.

I forbindelse med overvejelsen af, hvad der kendetegner de "tjekkede" på Facebook, er det væsentlige ved dette, at forskellige sociale grupper også har forskellige koder for, hvad man snakker om offentligt, og hvad der kun snakkes om privat. Facebook er et offentligt rum, og de "tjekkede" er netop tjekkede fordi, det at de er socialt entydigt genkendelige gør, at alle ved, hvad der kan siges om og til dem offentligt og privat. De kan altså bare tage det helt roligt, for de kan med rimelig stor sikkerhed regne med, at de sociale koder sørger for, at der kun tales om det offentligt, som de også synes er ok at der tales om.

Forskellige slags "tjekkede"

Der er forskellige slags "tjekkede". Én slags "tjekkede" er dem, hvis liv er sådan, at de af de fleste let genkendes som utvetydigt tilhørende den sociale gruppe, de selv ønsker at være del af. De har ingen problemer på Facebook, for med deres tydelige identifikation med en social gruppe, bliver det også entydigt for andre, hvad der kan siges om og til dem offentligt på Facebook. Og hvad der bør holdes privat, og dermed ikke siges på Facebook. Disse kan fortælle andre om problemer med kæresten eller svamp i skeden uden at de behøver at frygte, at det bliver nævnt på Facebook. Den sociale gruppes koder regulerer, at der ikke tales om dette offentligt på Facebook.

En anden slags "tjekkede" er dem, som samtidig med at de entydigt kan identificeres som tilhørende en bestemt gruppe, udøver en identitetspolitik, der undergraver den måde, andre generelt forstår – eller endda stempler – denne gruppes medlemmer på. Dette var f.eks. tilfældet da homoseksuelle mænd begyndte at omtale sig som bøsser og behandle denne identitet som værdifuld. Det bidrog til at fjerne den negative ladning af begrebet "bøsse". At have en "tjekket" identitetspolitik er altså ikke nødvendigvis noget med at indordne sig under de eksisterende normer.

I den danske del af Facebook er der flere grupper med psykiatribrugere, hvor disse entydigt lader sig identificere som sådan, og argumenterer for at blive respekteret og ordentligt behandlet. Disse er "tjekkede" fordi de selv meget aktivt viser, hvordan de skal identificeres af andre, og dermed giver de også andre klare retningslinjer for, hvordan man kan om- og tiltale dem offentligt på Facebook, og hvad man hellere skal holde for sig selv. Igen er der tale om en identitetspolitik, som gør tydeligt for andre, hvad der kan siges offentligt, og hvad der er privat, og dermed ikke har nogen plads i Facebook.

"De utjekkede" er sociale grænsegængere

Og så er der de "utjekkede". En slags "utjekkede" er dem, som alle ikke entydigt genkender som tilhørende den ene eller anden sociale gruppe. Nogle folk vil opfatte dem som tilhørende den ene, og andre som tilhørende den anden gruppe. Og alt afhængig af, hvordan de defineres, vil koderne for, hvad der kan siges om og til dem offentligt – og på Facebook – være forskellige.

Disse har vanskeligheder ved at bruge Facebook, da de nemt risikerer at blive til- eller omtalt på en måde, der er uheldig for dem. Det var netop det, der var tilfældet for min studerende. Nogle ville måske skrive til ham som "studerende" og andre ville skrive til ham som "psykisk syg", og det var ikke entydigt, hvordan disse kategorier kunne kombineres, og hvordan folk, der genkender ham som det ene ville reagere på at se ham identificeret som det andet.

For en, hvis liv bevæger sig på tværs af sociale grupper, som ikke lader sig kombinere, er Facebook et sted, hvor det er svært at føre identitetspolitik. På Facebook bliver man "utjekket".

En anden slags "utjekkede"

En anden slags "utjekkede" er folk, som kan identificeres indenfor sociale grupper, der er i forandring, eller hvis identitet er omstridt, og som det derfor ikke er entydigt, hvordan man skal tale til eller om. Og for hvem koderne om, hvad der gæl-

der som offentligt og privat – og dermed, hvad der kan siges på Facebook – dermed heller ikke er entydige.

For at det ikke skal være løgn, tilhørte min studerende også denne kategori af "utjekkede". Opfattelsen af psykisk syge er under forandring disse år. Hvis Facebook havde eksisteret for 50 år siden, havde min studerende sikkert ikke haft det samme problem. Dengang var det ret entydigt for alle, at psykisk sygdom var noget, man pakkede væk og ikke snakkede om. Min studerende havde altså kunne gebærde sig uproblematisk på Facebook, for ingen ville sikkert nogenside komme ind på noget om hans sygdom i dette offentlige rum. Sådan er det ikke i dag.

Der er absolut stadig folk, der mener, at psykisk sygdom er noget mærkeligt noget, som ikke rigtig hører samfundet til, mens andre mener, at psykisk syge tilhører en selvfølgelig del af os. De første ville nok forholde sig som folk for 50 år siden, mens de sidste ville snakke åbenmundet om psykisk sygdom. De første ville være mere tilbøjelige til at stemple en psykisk syg, mens de sidste ikke ville tage synderlig notits af dette. Den, der er genkendelig indenfor en social gruppe med en omstridt identitet, har det svært med identitets-politikken på Facebook. Det er ikke entydigt, hvad der kan siges offentligt om og til denne person, og folk vil om- og tiltale ham på forskellige måder på Facebook, som ikke nødvendigvis er den måde, han selv ønsker at alle, skal se ham om- og tiltalt.

Teknologisk diskrimination

Facebook er ikke en teknologi for alle. Facebook er en teknologi for "de tjekkede". Det er en teknologi for de mennesker, der lever et liv, der er entydigt genkendeligt indenfor en veletableret social gruppe, hvor koderne for, hvad der er offentligt og privat er klare. Eller for mennesker, der er entydigt genkendelige indenfor flere sociale grupper, som uproblematisk lader sig kombinere.

Der er her ikke tale om en "social diskrimination", sådan som diskriminationen af homoseksuelles profilbilleder, som jeg nævnte ovenfor. Der er tale om en "teknologisk diskrimination", fordi det er indskrevet (Akrish 1992) i teknologien, at nogle udtalelser er offentligt tilgængelige, og at brugere, der ikke gennem tilhørsforhold til bestemte sociale grupper får reguleret koderne for, hvad der kan siges om og til dem offentligt, mister kontrollen over deres "identitets-politik". Sagt på en anden måde forudsætter brug af Facebook, at man enten er solidt og utvetydigt socialt placeret eller offensiv nok til at ens "identitets-politik" ikke udfordres af den særlige offentlighed, Facebook indbefatter. Facebook: En teknologi for "de tjekkede".

Denne artikel bygger på en autentisk person. Flere af personlige livs-karakteristika er dog forandret i artiklen, for at sløre personens identitet.

Estrid Sørensen er Ph.d. i psykologi og ansat på Humboldt Universitet i Berlin og på DPU, Århus Universitet, hvor hun blandt andet forsker i regulering af nye medier med henblik på børnebeskyttelse.

Litteratur

Akrish, Madeleine (1992): "The de-scription of technical objects." Bijker, W.E. and Law, J. (eds.) *Shaping technology/building society*. Cambridge MA: MIT Press: 205–224.

Oudshoorn, Nelly; Rommes, E & Stienstra, M. (2004): "Configuring the User as Everybody: Gender and Design Cultures in Information and Communication Technologies." *Science Technology and Human Values* 29(1):30-63

I artiklen giver Ida W. Winther et indblik i unges brug af mobiltelefoner. Hun viser, hvordan unge med mobiltelefonerne i hånden på en gang 'lukker sig inde' i mobiltelefonen og samtidig er i stand til at koble sig til og fra alt det, der foregår omkring dem. De unge er ikke konstant fraværende, de er derimod konstant 'på', og veksler mellem nærvær og fravær.

Mellem **tilstedeværelse** og **fravær** - om unges brug af mobiltelefonen

Af Ida W. Winther

Den allestedsnærværende mobile kommunikationsmulighed er blevet en fast bestanddel af det moderne hverdagsliv over det meste af kloden. Når vi går, snakker vi; når vi venter, taler eller sms'er vi; når vi dyrker sport, hører vi musik på vores iPods. Vi er tilgængelige og altid tilstede og indsvøbt i lyde. Gennem de nye mobile medier er vi "på", indhyldet i lyde, stemmer, tekster og billeder. Vi er travle i hver vores hverdagscentrifuge, har mange jern i ilden, og mange ønsker at være tilgængelige døgnet rundt. Så godt som alle fra Gedser til Skagen, fra San Francisco til Dubai, fra Halong Bay til Hudson River lever i et hyper-koordineret højhastigheds-kommunikativt flow. Højspænding og højhastighed går hånd i hånd.

"Vi" kan alle rundt om hele kloden være med, og på sin vis opstår der en kulturel (global) ensartethed, som inkluderer os alle: Fra børn til ældre, alle steder på kloden. Udbredelsen af de mobile medier sker, som var det en løbeild uden brandbælter. Generations- og klasseforskelle overskrides i denne forestilling om kommunikerende og digitaliserede globale subjekter. Er man ikke med, er man tendentielt en digital- og mobilteknologisk analfabet.

Hvem "vi"?

I det ovenstående er der etableret et "vi", som beskriver "os alle" som potentielt tilgængelige og "på". Men en sådan italesættelse er måske en hysterisk overdrivelse, som ikke legitimerer at vi taler om én (mobil medie)kultur. På den ene side

er beskrivelser af de allestedsnærværende mobile medier såre rammende, og på den anden side bliver det let til en alt for homogen beskrivelse, der ikke tager højde for alle de små forskelligheder, og at der stadig er køn-, klasse-, regionalitets- og generationsaspekter som man bør have sig for øje. Trods det, vil jeg forsøge at udfolde nogle af de måder, medialiseret "påhed" og tilgængelighed "gøres" på, dvs. fokusere på generelle praksisser omkring mobiltelefoni og mobile medier, vel vidende at det også sker på et utal af andre måder. Fokus er altså ikke på hvad folk siger og skriver i/på deres mobiler, men det forhold AT de skriver/taler.

"Mobilen" som materialitet og kommunikationsmiddel

"Mobilen" er en lille flytbar og genopladelig genstand på ca. 5 x 8 cm. (plus/minus klap), med trykknapper og et display. Der er tale om et kommunikationsobjekt i utallige variationer: Fra den simpleste model hvor man kan ringe til og fra, til de modeller hvor man kan skrive og modtage SMS. Til meget avancerede iPhones og Smartphones, og hen til diverse udgaver fra mere erhvervsorienterede BlackBerry's. Selve genstanden bliver hele tiden fysisk minimeret, samtidig med at ydeevnen, lyd kvalitet og funktionaliteten intensiveres. Mobiltelefonen (mobilen) kan bruges og bliver brugt alle steder og af rigtig mange af os. Seneste opgørelse fra It og Telestyrelsen 2007 viser, at der i 2007 i Danmark er 114 abonnenter pr. 100 indbyggere, og der i anden halvdel af 2007 blev sendt 6096 mio. SMS'er (dobbeltså mange som i samme periode i 2005).

En forlænget "navlestreng"

"Mobilen" anvendes på mange måder: Der tales, skrives SMS, e-mails, lyttes til musik, findes vej via GPS, læses aviser eller nyheder, alt efter hvor avanceret modellen er. Men modellerne er mere end deres funktionalitet: De signalerer, hvordan man prioriterer; om det er vigtigt at

have en ny bekostelig iPhone, eller det er ok at slæbe rundt på en stor klodset forældet sag.

Ydermere peger genstanden hen imod de sociale fællesskaber man er med i, gerne vil være inkluderet i, eller "leger" med. Medieforskeren Rich Ling påpeger, at mobiltelefonen muliggør en autonomi for den enkelte, idet vi har mulighed for en konstant kommunikation og koordination, hvilket er blevet endnu vigtigere i takt med den øgede mobilitet (fx Ling 2004). Han taler om mobiltelefonen som "the mobile connection". I hans optik kan mobiltelefonen forstås som en forlænget navlestreng. Via mobiltelefonen kobler eller forbinder vi os. Vores autonomi øges, fordi vi alle steder og hele tiden kan være forbundet med dem, vi vil. Medieforskeren Shaun Moore taler om, at vi kan fordoble os ved både at være her og der (Moore 2004).

Mobilen som mainstream-teknologi

Sociologen Manuel Castells tilføjer, at: "To tredjedele af planetens indbyggere kan kommunikere takket være mobiltelefoner, selv på steder uden elektricitet og fasttelefonlinjer. I løbet af ret kort tid har en eksplosion af nye kommunikationsformer fundet sted. Folk har udviklet deres egne systemer – gennem SMS, blogs og Skype. Peer-to-peer eller P2P gør det muligt at overføre alle typer data" (Castells 2006: 2). Ifølge Castells forbinder nye trådløse kommunikationsnetværk den enkelte og verden som aldrig før. På ti år er den mobile teknologi gået fra at være en teknologi for de privilegerede til at blive en mainstream-teknologi (Castells 2007:7).

Om forskning i mobiltelefoni

Medieforskeren Michael Bull (2007) er optaget af, hvordan brugere af både mobiltelefoner og mobile medier (iPod) er blevet til postmoderne flaneûrs, der går gennem byen akkompagneret af private soundtracks. Ifølge Bull har mobiltelefonen transformeret det offentlige rum til et rum, hvori enhver kan udbasunere sig.

En række andre medieforskere som Castells (2007), Horst & Miller (2006), Finnemann (2007) og Rheingold (2002) er optaget af, hvordan de nye teknologier har og får betydning for det politiske liv. På forskellige måder beskriver de, hvordan de gamle medier har tabt deres monopolagtige rolle som borgernes adgangsport til ekspertise, og hvordan de nye medier og mobile teknologier underminerer den "fjerde statsmagt" (Finnemann 2007). Via nettet, mobiltelefoner og anden trådløs kommunikation kan kampagner, bevægelser og det sociale engagement mobiliseres (Castells 2007:185).

Castells og Rheingold beskriver, hvordan protestbevægelser organiseres gennem "flash mobs" (Rheingold 2002). Dette kunne iagttages under den amerikanske valgkampagne, hvor Barack Obama fik fat i de unge gennem sms. Sprogforskere som Normann Jørgensen og Quist (2008), der beskæftiger sig med ungdoms sprogets betydning for de unges identitet og gruppetilhørsforhold, iagttager forandringer i sproget under indflydelsen fra bl.a. sms, mails og chat.

Modstand eller fornyelse – begejstring eller bekymring

Filosoffen Rüdiger Safransky argumenterer for, at vi må lære at være kræsne og opbygge et kulturelt immunforsvar for der igennem at genfortrylle den ellers tabte autenticitet (2003:78). Ifølge Safransky, kan de nye kommunikationsformer forstås som endnu et led i den fremstormende globaliserings-spiral, der kræver individuelle modstandsformer. Omvendt fremhæver andre forskere de mobile mediers mulighedsfelt. Bl.a. viser Ditte Laursen, gennem analyser af sms, hvordan mobiltelefonen udvikler de unges sociale færdigheder (Laursen 2007). Normann Jørgensen & Quist viser, hvordan sproget fornys og holdes i live gennem diverse former for sproglege, sådan som de nye kommunikationsformer også kan betragtes.

Sådanne forskningsresultater er ikke i sig selv normative. Gennem analyser af komplekse forhold forsøger forskerne at forstå, hvad de nye kommunikationsformer og medier betyder og forandrer. Men betegnelser som "sprogfornyelse" og "udvikling af sociale færdigheder" kan bruges som partsindlæg i en diskurs, hvori de nye kommunikationsformer primært tales frem som gode og udviklende.

Dette står i kontrast til sociologen Frank Furedis beskrivelse af unge studerende, som ifølge ham "lider" af en digital tilvejebragt uopmærksomhed (Furedi 2008). Furedi begejstres ikke, men markerer en irritation og harmes. Mit eget perspektiv er imidlertid et andet. Det, som interesserer mig, er, hvad der sker på mikroniveau de steder, hvor mennesker er og benytter sig af mobile teknologier.

"Hvor er du?"

Selv om telefoni som sådan er en teknologi, der muliggør langdistancekommunikation, så tales og sendes sms'er fra bestemte steder. Vi sidder, står og ligger med "mobilen" i bestemte rum, og dem, vi taler med eller sender beskeder til, modtager vores "opkald" på lokaliteter. Når vi ringer, ved vi ofte ikke, hvor dem, vi ringer til, befinder sig, når de modtager opkaldet.

I modsætning til når man ringer til en fastnettelefon. Der kan man ofte forestille sig, hvor den anden er, når telefonen tages. Og ofte må man igennem filtre af andre mennesker. Almindelig smalltalk, ritualiserede høflighedsfraser eller længe udsatte samtaler skal først "overstås", før man kan nå frem til den, man i udgangspunktet skal tale med. Disse samtaler med diverse gatekeepers (eller "forhindringer") kan betyde, at opkaldet tager længere tid; det kan forekomme omstændeligt, men kan også være noget af det kit, der placerer og kontekstualiserer vores sociale relationer. Vi får talt med vennens kone, svigermoder, en niece eller teenageren, som ellers er gået i biografen inde i sig selv.

(Dubai lufthavn. April 2008. Foto: Ida W. Winther)

I modsætning hertil er en mobiltelefon oftest personlig, og henvendelsen går direkte til den ønskede, som kan opholde sig alle steder. Derfor er det interessant at observere, at noget af det første, der siges, når et opkald går igennem er: "Hvor er du?". Det er ikke fordi, man ikke har andet at tale om; men det kan forstås som en måde at placere hinanden på. Er den anden i bus nr. 51, på en café, til et møde eller midt i en undervisningstime? Der etableres en form for stedlig forbindelseslinje, som vi kan forholde os til. Måske er der tale om en måde at få fodfæste på i et ellers umiddelbart stedløst flow.

"Mobilen" er en såre synlig genstand. Og uanset om den blot sidder i hånden på en person, om der tales i den, om der sendes sms'er, eller der lyder små "bibs", når sms ankommer, foregår det på et sted, hvor der samtidig foregår noget andet. Kommunikationen i de mobile medier finder sted midt i de hverdagslige omgivelser. Der er ikke tale om en bevægelse væk fra hverdagen (se Miller & Slater: 2000). Mobiltelefoni og mobile medier "gøres" og finder sted som en synlig og væsentlig del af hverdagslivet.

Scene 1

I det følgende vil jeg beskrive fem scener. Der er tale om etnografisk arbejde, der primært benytter sig af interaktionistisk baserede observationsstudier.

Scene 1 er to billeder og en feltbeskrivelse af pendleren Thomas, som jeg fulgte i foråret 2008. Her fokuserer jeg på, hvordan forskellige mennesker konkret og materielt "gør" pendlerliv. Samt hvordan disse mennesker benytter ting og mobile teknologier i en hverdag præget af transfer.

De to billeder er taget i Dubai lufthavn. De er taget under en fem dages rejse (feltvandring), hvor jeg fulgte Thomas fra hans hjem i London til Dubai og retur igen. I de dage, jeg følger ham, bevæger han sig gennem byen og landskabet i privatbil, taxi og i bus talende i mobiltelefon.

På Hotel Sheraton har han fået en suite med en fantastisk udsigt over floden. Gardinerne er trukket for, og han siger, at han ikke har kigget ud. Værelset bruges til at koble sig op på internettet, tale i telefon i, sove i, og forlade igen. Hvordan der ser ud er ligegyldigt. Han forbinder sig til verden gennem sin mobiltelefon og tænker hele tiden i, hvor i verden de andre "har lukket op" og "lukket ned". Det vil sige, hvornår det er (arbejds)dag og nat rundt om på kloden.

Vi ankommer til afgangshallen i Dubai lufthavn i en taxi og går ind. Lige inden for døren fortæller Thomas, at han har sat et møde op herude i Lufthavnen, og han burde være der allerede. Vi tjekker bagagen ind. Derefter småløber han (og jeg

bagefter) gennem afgangshallen og ned i ankomsthallen, hvor de andre venter på caféen "Costa". Undervejs ringer hans telefon tre gange, og hver gang går han ned i tempo og formår at lyde, som om han overhovedet ikke har travlt, og at den, der ringer, er såre velkommen. Når samtalen er afsluttet, løber vi igen.

De holder et møde på ca. 1 time, og der er nu ½ time til boarding. Jeg sidder tæt på dem og ser, at Thomas hele tiden har sin mobil i hånden. Under hele mødet tjekker han sit display igen og igen. Vi går fra "Costa". Fra vi har forladt de to forretningsforbindelser, til vi letter, taler han i telefon uafbrudt (pga. forsinkelser går der to timer). Samtalerne står i kø, og det eneste tidspunkt, han tager mobilen fra øret, er, da en pasbetjent beder ham om det. Ellers kører telefonen igennem diverse scannere, mens "den anden" taler videre.

Vi skal skifte i Doha (Qatar); men da flyet fra Dubai er meget forsinket, når vi ikke forbindelsen til London. I ventetiden taler Thomas i telefon. Der er stadig "åbent i Europa", og en vigtig handel kører lige nu. Vi strander i Doha. Thomas er ret panisk, da han SKAL være i London onsdag morgen, da en australier "flyver ind" til et møde kl. ti.

Vi får at vide, at vi har et hotel til i morgen og skal med et fly kl. 10.30; men Thomas insisterer på, at vi skal med i nat. Der er ingen fly til Heathrow, men et til Gatwick kl. 01.30. Den ombookes vi til. Der er seks timer til. Mens dette foregår taler han i telefon. Jeg må afbryde ham, da de er ved at booke os på flyet dagen efter. Thomas er på den ene side meget opsat på at komme med, men samtidig er han i fuld gang med noget, der skal afsluttes, "inden Europa lukker".

Mens vi går mod paskontrol og gennem denne, taler han i telefon; dog mindre intensivt end i Dubai lufthavn: "De er ved at lukke ned rundt om i verden. Nu er der bare USA og Canada tilbage";

siger han. En af hans partnere ringer, og bringer ham up-to-date meddelelser om de aftaler, de har lavet i Dubai. Vi køres med bus ind til et hotel, hvor vi kan få aftensmad, lave et 3 min. internationalt call og hvile os. I bussen taler Thomas i sin mobil, og han går straks op på sit værelse, hvor der er internetadgang.

Om scene 1- Fantomvægge

Thomas taler uafbrudt i telefon. Han holder telefonkonferencer ethvert tænkeligt sted, sætter møder op og taler om millionbeløb ud i den blå luft. Hans "kontor" er mobilt og alle steder, blot opkoblingen er intakt. Hvor det geografisk foregår i verden er ligegyldigt, men når han taler og holder møder, fylder han sit aktuelle sted ud. Via mobiltelefonen gøres hans territorier større. Han erobrer sig plads uden hensyn til, om det er passende for de mennesker, der opholder sig dér samtidig med ham. Thomas taler og taler og ænser næppe det rum, han opholder sig i.

Mobiltelefonen muliggør en konstant, og for ham nødvendig, tilgængelighed. Når han benytter "mobilen", hegner han sig ind og taler ud i det offentlige rum, som var han alene. Men han er ikke alene. Han er midt i offentlige rum, og rundt om ham opholder sig mange andre mennesker; de fleste er ukendte, mens andre, som hans privatchauffør og jeg, ikke synes at eksistere for ham. Han strækker og forbinder sig til dem, han taler med, som synes mere nærværende end dem, han fysisk er sammen med.

For at forstå, hvordan han formår at gøre det, vil jeg trække på antropologen Hans-Peter Duerr, som beskriver, hvordan yaguaindianerne i Peru etablerer deres privatsfære i den fælles storhytte ved at vende sig mod væggen og derved få alle de andre til at ophøre med at eksistere. De etablerer fantomvægge midt i det fælles rum (1997:151). Duerr viser gennem historiske kilder og antropologiske studier i såkaldt traditionelle samfund, hvordan man ved hjælp af et bortvendt blik, en bortvendt ryg eller ved at opsætte pal-

meblade, som man har kunnet se ud af, men ikke ind gennem, har skabt intimsfærer. Gennem disse fantomvægge kan man være alene midt mellem mange andre. I dag lever vi ikke som yagua-indianere; men Duerrs begreb om etablering af fantomvægge synes trods tids- og kontekstforskelle at kunne bruges til at forstå, hvordan Thomas med sit ufokuserede og umiddelbart distraete blik benytter denne taktik.

Scene 2

De følgende scener (2, 3 og 4) stammer fra en ungdomsklub, hvor jeg i efteråret 2006 foretog et feltarbejde, der synliggjorde, hvordan unge "gør" klubliv - særlig med fokus på, hvordan et objekt som mobiltelefonen indgår i det sociale rum. Klubben er et offentligt fritidstilbud, som er åben for unge i alderen 12-25 år, men reelt benyttes af unge i alderen 12 til ca. 16 år.

Jeg ankommer til klubben kl. 19. Det er fredag aften, og der er fest. På lang afstand høres den høje musik. Udenfor står en flok og snakker, og lidt derfra står en af de voksne "vagter" og ryger.

En ca. 15-årig dreng, Mohammed, er pt. DJ, og pædagogen Hassan sidder ved siden af. Efter at have hilst på pædagogen i baren går jeg ned og hilser på Mohammed og Hassan. Jeg stiller mig bag dem op langs muren. De danser med overkroppene, ser cool og DJ-agtige ud. Hver med sin sorte hue trukket ned over ørerne.

Godt 40 unge i alderen 12-17 år har fundet vej hertil. De fleste er dem, der plejer at komme i klubben. En enkelt flok ukendte kigger ind. Går hurtigt igen. Der er en livlig gåen ud og ind af lokalet. En snes af de store, tyrkiske drenge (fra 9.-10. klasse) er samlet om et sofahjørne lige ved siden af musikpulten. De står med en sodavand i hånden. Det er varmt i lokalet, men trods det har de alle jakke på og enten tophue, kasket eller tørklæde. De diskuterer, hvornår og hvordan de skal danse.

Flere gange rejser hele flokken sig op, og nogle starter på en dans. Men det kommer ikke rigtigt i gang. Og de sætter sig igen. Hele tiden er der to, der sidder i sofaen og skriver sms på deres mobiltelefoner. Godt halvdelen har deres mobil i hånden hele tiden, selv om de ikke benyttes (mens jeg ser det). Den er der "bare", også når de rejser sig og begynder at danse.

I den modsatte ende af lokalet befinder Petra og Anne sig. Petra står i baren. Hun siger, at hun er i festhumør og vil danse. Anne sidder på en bænk langs væggen. Hele tiden med sin mobil i hånden. Hendes blik er det meste af tiden fæstnet til displayet. På et tidspunkt sætter hun sig op på en af de høje barstole og snakker lidt med Petra. Anna tager et par billeder med kameraet ud i rummet. Derefter synker hun ned i en sofa med sin mobil igen.

Om scene 2- Fantomvægge

I ungdomsklubben sidder pigen Anna midt i festen med et fokuseret blik på sin mobil display (scene 2). Hun er fysisk tilstede, hun hører musikken og deler lydunivers med de andre; men objektet muliggør, at hun kan fæstne sit blik på displayet, hvilket kan betragtes som hendes fantomvæg. Hun sidder midt i rummet, men indhegnet, samtidig med at hun via sms kan være på en linje ud af huset eller i et fotoalbum fra sin sidste skiferie gemt i mobiltelefonens bibliotek. Hun er "på", koblet op og samtidig inde i sin egen verden bag fantomvæggen. Hun er tilgængelig midt i det fælles (offentlige) rum, men agerer privat. Hendes performance synes rettet mod hende selv, men der er også tale om "en gøren" i forhold til eller med et publikum, nemlig de andre i rummet, som ikke umiddelbart ser hende. "Nogen" ude i det virtuelle netværk eksisterer måske. Ingen kan se om Anna har et "liv" derude; men hun signalerer at hun har travlt med nogen og noget, hvilket gør hendes bænkevarmer-position mindre sårbar.

Scene 3

En flok store drenge kommer ind i Caféen. Det regner uden for. Tavst scanner de rummet. Vender sig uden et ord og går ud i regnen igen. Straks de er kommet uden for, tager to af dem deres mobiltelefoner op af lommerne. Ringer op. Alle står stille og afventer. Samtalerne afsluttes, og flokken går. Samtidig med det kommer Simon og Peter ind i cafeen. Sætter sig uden at sige noget ved det store bord i midten. De spiller på den enes mobil. Taler ikke med andre. Stemningen er noget opkørt.

En pædagog råber af nogle drenge. Beder dem om at slappe lidt af - opføre sig ordentligt. Det flyger med ukvemsord. Peter og Simon reagerer ikke. En gruppe spiller poker i et hjørne. Lidt uden for rundkredsen sidder en af de store drenge. Han sidder lidt tilbagetrukket fra de pokerspillende andre og sms'er. I det modsatte sofa-hjørne flyder tre drenge. De har hver sin mobil i hånden. Sidder og snakker og kigger specielt på den midterste drengs mobil. De driller ham med, at en pige hele tiden sms'er til ham.

Mehmet og Izmir spiller fodboldspil, som er placeret under den store fladskærm. Izmirs telefon ringer flere gange, og imens han taler, venter Mehmet uden et ord. Mens de spiller, ligger Izmirs mobil på kanten, og fra den lyder der tyrkisk musik. Musikken blander sig med lydene fra Counterstrike, som kan ses/høres på den store fladskærm.

Om scene 3 - at kommunikere "ud i" og "ud af"

Klubben er en stor del af de unges hverdagsliv, hvor de hænger ud, snakker, spiller og ikke mindst er sammen med hinanden efter skoletid. Den har åbent alle dage fra 11-17 (undtagen lørdag) og et par gange om ugen frem til kl. 21.

Helt centralt i denne væren sammen er "mobilen". Som scene 3 viser bipper og udsender den musik. I denne kontekst ringer den ikke ret meget, da det er for dyrt, og de fleste har fri sms.

Genstanden sidder konstant i hånden på de fleste, og hvis den ikke er der, så ligger den i lommen – altid tilgængelig. Så godt som alle har mobiltelefon, og de få, der ikke har, fortæller, at deres lige er blevet hugget. Hverken de unge eller personalet i klubben stiller spørgsmålstejn til, hvordan mobiltelefonerne bruges, eller hvordan de påvirker den måde, de er sammen med hinanden.

Ud over at man ikke må stjæle de andres telefoner, har klubben på dette tidspunkt ingen regler omkring mobiltelefonen, og der er ingen ekspliterede normer for brugen af den. Den er der bare, som var den en del af de unges påklædning eller vokset ind i kroppen. Genstandene er næsten vokset ind i kroppene og måske også i sindene, og der skal bestemte aktiviteter til, før de slukkes.

"Mobilen" er blevet en form for 6. finger. Med "mobilen" kommunikerer der ud - både ud i rummet, hvorved den kommunikerende i kraft af sin lyd domesticerer og "erobrer" rummet og udvider sit territorium (Goffman 2004, Winther 2007), og ud af rummet, ud mod andre netværk. I kraft af 'mobilen' gør man sig større. Man rækker og strækker sig "ud i" og "ud af" rummet.

Drengene er konstant klar til at lette og sværme videre. Det synes som om deres tilstedeværelse i det aktuelle rum holdes i et "alternativitetspres". De er på en og samme tid tilstede og potentielt på vej væk. På den måde kan man bl.a. se, at de mobile medier omformer forholdet mellem sted og person, og mellem privat og offentlig.

Scene 4

Sanne viser en af de voksne sin nypyntede mobiltelefon. Herefter sætter hun sig ved det lange bord i midten af Caféen. Her bliver hun siddende et par timer og kigger tavst på den store fladskærm, der hænger i loftet. Der skiftes ind imellem rundt mellem MTV og Disney-Channel. Foran på bordet ligger hendes mobiltelefon syn-

Foto: Telia: *Trendrapport 2008*

lig fremme. Men den ringer eller bipper ikke en eneste gang, mens hun sidder der. Hun sidder alene midt mellem alle de andre. Er ikke i kontakt med nogen, men objektet til at kunne komme det, er parat.

Om scene 4 – lukket ude

Som beskrevet er de unge på klubben altid situerede og lokaliserede, når de bruger 'mobilen'. Det virker, som det er den naturligste ting i verden at forglemme sig og derved skabe fortrolige rum ved at afskærme sig og opstille fantomvægge. Det får, som vist, betydning i den sociale kontekst både for de inkluderede og de ekskluderede, der ikke har en kinamands chance for at se, høre og vide, hvor de andre er på vej hen, hvilket er tilfældet for Sanne i scene 4.

Sanne sidder ved et bord, og har sin mobiltelefon liggende foran sig. Men den ringer eller bipper ikke en eneste gang mens hun sidder der. Hun sidder alene midt mellem alle de andre og er ikke i kontakt med nogen, men objektet til at kunne komme det er parat. Sanne sidder isoleret, og er ej med i noget virtuelt netværk. Hun er dobbelt ensom. Både isoleret det konkrete sted, hun sidder, og ensom i det virtuelle rum.

Ingen i klubregi har hende koblet til et af de virtuelle netværk, som ellers fungerer som sværme, som kan kontaktes i en og samme besked. Sværme sidder og pludselig flytter de sig. De, der ikke er med i sværmen, ved ikke hvor sværmen går hen, hvorfor den forsvinder, end-sige hvorfor de ikke skal med. Sværmen letter i hvert fald uden Sanne.

Det er i er for sig ikke noget nyt, at nogen bliver ekskluderet og sidder alene tilbage – udelukket fra de andres selskabelighed. Men forskellen er bl.a., at en del af eksklusionen ikke sker ansigt til ansigt – ingen siger noget direkte – men beskeder bipper hørligt ind på en række af de andres "mobiler". Om sms'erne omtaler hende vides ikke, men det er muligt. Der skrives og kommunikeres, og Sanne's kommunikationsobjekt ligger stille og blot udstillet for enhver. Derved er hendes forladthed dobbelt. Hun er uden for den virtuelle sociale bonding.

Scene 5

Scene 5 adskiller sig ved at være en billedillustration fra en Trend rapport, teleselskabet Telia udgav i 2008. I denne Trend rapport beskrives "hvad der bliver hot i de nordiske lande".

Om scene 5 - sammen og adskilt

I teleselskabet Telias trendrapport (2008) vises en række ukommenterede billeder af mennesker, der på forskellig vis bruger de moderne kommunikationsmedier, i særdeleshed mobiltelefoner. Jeg har valgt at bringe et af fotografierne fra et køkken, hvor en familie er travlt optaget, dog ikke med at lave mad eller spise.

Drengen er optaget af en bærbar computer, hvor han enten kan være i gang med at se en film eller spille computerspil. Pigen står med sin iPod og mobiltelefon, og moderen taler i telefon. Den fjerde person, sikkert faderen, ses i baggrunden og ser ud til at lave mad. Familien er sat op som repræsentanter for en moderne familie i et moderne hjem, hvor de teknologiske og digitale medier er i front. Familien er "på" og ser ud til at nyde denne "på-hed". De er sammen i samme rum, kan tale med hinanden, hvis de vil, eller med "den anden" på linien. De er hver for sig omgivet af deres egen personlige visuelle og lydige soundtracks.

Afslutning

"Mobilen" kan forstås som en individuel sonisk teknologi, der retter sig til den enkelte bruger. Den enkelte taler og skriver med "nogen". Derved er mobiltelefoni en handling, der rækker ud og væk fra afsenderen. Alle fotografierne i denne artikel viser situationer, hvor mennesker taler ud i rummet og i hvert fald ikke synligt ser ud til at tænke over, at de er midt i et offentligt lokale.

Samtidig viser scenerne, at mobiltelefonen og iPhone muliggør, at man lukker sig INDE i og omkring objektet, og lader sig omslutte af det som en beskyttende lydlig hinde. Med de mobile medier i hånden eller ved øret kan både Thomas og Anna koble til og fra og midt i en fysisk tilstedeværelse være både nærværende og fraværende.

Deres performances retter sig indad mod dem selv; men er situerede i de lokaliteter, de udspilles i.

Mobilen kan også strækkes frem som var det en hånd, men Sannes udstrakte hånd er der ingen der griber, hvorved hendes eksklusion er dobbelt. Eller man kan med "mobilens" lyde fylde og domesticere rummet. Er højtalerner slået til, kan ens musik, ringetoner og konstante bib-lyde høres ud i rummet, hvorved ens tilstedeværelse bliver både hørlig og synlig. Drengene i klubben har alle "mobilen" som samlingspunkt – eller det samlende objekt – og "mobilen" har forrang. Ringer den, venter de øvrige. Bordfodbolde overtages af en anden, dansen ophører.

Hos Telia-familien i køkkenet fra scene 5, er alle både sammen og adskilte i hvert sit univers. Man kan ikke se de vægge, der evt. er imellem dem. Alle kan være til stede og 'sammen med' andre i andre netværk og på et splitsekund skifte "lokalt" og koble tilbage til det sted, de er situeret i.

Denne form for fuldtidstilgængelighed betyder ikke, at de er tilgængelige og nærværende hele tiden; men de kan være det – hvis de vil. Måske er der tale om en konstant potentiel tilgængelighed, hvor de er klar til at koble sig på, hvis der "kaldes", og hvis denne "kalden" er mere interessant end den sammenhæng, de er lokaliseret i. Herved bliver det potentielle rum en stærk markør. Qua sin mobiltelefon og de mobile medier er man tilstede og tilgængelig for flere end de mennesker, man fysisk er sammen med på lokaliteten.

I modsætning til Frank Furedi, som hævder, at der er tale om en digital tilvejebragt uopmærksomhed, hvor uopmærksomheden er det centrale, sidder opmærksomheden hos dem, jeg har studeret, på hver en finger. Der er ikke tale om uopmærksomhed, men om en konstant "påhed" både i de rum de er i, og i forhold til de rum, der venter "derude". Vi befinder os i et grænseland mellem tilstedeværelse og fravær. Mellem rækken ud og en lukken sig inde.

Alle navne og steder er anonymiseret, eller gengivet med tilladelse.

Ida Wentzel Winther ph.d. er lektor på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Århus Universitet. Artiklen er en revideret udgave af en artikel bragt i antologien "Hvor går grænsen?: Brudflader i den moderne mediekultur". Red. Jerslev og Christensen. Tiderne Skifter, 2009.

Litteratur

Bull, Michael (2008): "Sound moves: Ipod Culture and Urban Experience". International Library of Sociology

Castells, Manuel (2007): "Mobile Communication and Society". Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

Castells, Manuel (2006): "Masseindividuelle medier". In www.turbulens.net. Turbulens #9.

Duerr, Hans Peter. (1997) [1988]: „Nakenhet och skam“. Kap. 10. Stokholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Finnmann, Niels Ole (2007): "Demokrati, civilsamfundet og de nye medier". In www.turbulens.net. Turbulens #10.

Furedi, Frank (2008): "It's a vxd question: why your lecture isn't as important as an SMS". In Times Higher Education, April 2008. (<http://www.timeshighereducation.co.uk/story.asp?sectioncode=26&storycode=401465&c=1>)

Goffman, Erving (2004) [1971]: "Selvets territorier". In: Social samhandling og mikrosociologi, red. Michael Hviid Jacobsen & Søren Kristensen. København: Hans Reitzels Forlag.

Horst, Heather A. & Miller, Daniel (2006): "The cell phone – An Anthropology of Communication". Oxford/New York: Berg.

It og Telestyrelsen (2000): "Telestatistik – anden halvdel 2000" [http://www.itst.dk/statistik/Tele-](http://www.itst.dk/statistik/Telestatistik/halvårsstatistik/2000/2-h-2001-2/Telestat2H2000%20ENDELIG%201%20marts.doc)

[statistik/halvårsstatistik/2000/2-h-2001-2/Telestat2H2000%20ENDELIG%201%20marts.doc](http://www.itst.dk/statistik/Telestatistik/halvårsstatistik/2007/telestatistik-2-halvar-2007/Telestatistik%20for%202.%20H.%202007.pdf)

It og Telestyrelsen (2007): "Telestatistik – anden halvdel 2007" <http://www.itst.dk/statistik/Telestatistik/halvårsstatistik/2007/telestatistik-2-halvar-2007/Telestatistik%20for%202.%20H.%202007.pdf>

Lauersen, Ditte (2007): "Det mobile samtalerum – om unges kommunikations- og samværformer via mobiltelefonen". Ph.d.-afhandling, Syddansk Universitet.

Ling, Rich (2004): "The Mobile Connection". San Francisco: Elsevier Inc.

Miller Daniel & Don Slater (2000): "The Internet. An Ethnographic Approach". Oxford: Berg.

Moore, Shaun (2004): "The Doubling of Place". In Place, Scale and Culture in a Media Age, Eds. Nic Couldry & Anna McCarthy. London/New York: Routledge.

Quist, Pia & J. Normann Jørgensen (2008): "Unge sprog". København: Hans Reitzels Forlag.

Rheingold, Howard (2002): "Smart Mobs". Cambridge: Basic Books.

Safransky, Rüdiger (2003): „Wieviel Globalisierung verträgt der Mensch?“. München/Wien: Carl Hanser Verlag.

Winther, Ida Wentzel (2007): "Tilgængelig, nærværende og potentiel fraværende". In Dansk Sociologi. Nr. 2. København.

Winther, Ida Wentzel (2009): "Mobiltelefonen som fantomvæg: i grænselandet mellem tilstedevær og fravær" In: Hvor går grænsen?: Brudflader i den moderne mediekultur. Red. Anne Jerslev; Christa Lykke Christensen. København: Tiderne Skifte

Hvad synes de unge selv om de holdninger, som voksne har til deres brug af sociale netværkssider? Malene Charlotte Larsen peger i denne artikel på det forhold, at offentlige, ofte negative, italesættelser af børn og unges mediebrug kan medføre, at de unge ikke føler, at deres (positive) oplevelser bliver taget alvorligt. Netop det kan være skyld i, at børn og unge ikke som udgangspunkt går til forældrene, når de ind imellem har ubehagelige oplevelser.

"Forstå Internettet er fremtiden!"

Af Malene Charlotte Larsen

Hvordan man anskuer børn og unges brug af sociale netværkssider afhænger i høj grad af, hvem man er. Er man forælder til en 12-årig pige, som netop er begyndt at bruge Arto eller Facebook? Er man lærer, som i sit daglige arbejde er vidne til, hvordan sociale kommunikationsteknologiske muligheder som f.eks. SMS'er, MSN eller GSM (GoSuperModels, red.) indgår i lokale hverdagskonflikter? Er man journalist, som går 'undercover' og opdager hvor mange skumle mænd, der egentlig gemmer sig i internettets afkroge (i hvert fald hvis man aktivt søger efter dem)? Er man – som jeg – forsker, som har tilbragt de seneste fem år som virtuel etnograf og fulgt de unges dagligdagsoplevelser tæt? Eller er man selv ung og storforbruger af sociale netværkssider?

"Jeg er jo bare sammen med mine venner"

Der er mange holdninger til emnet 'unge og sociale netværkssider', og perspektiverne er mangfoldige. De unge selv er ganske trætte af de panik- eller skræmmehistorier om især pædofili og børnelokkeri, som i løbet af især 2005, 2006 og 2007 var fremme i de danske nyhedsmedier, og som ofte over en kam fremstillede de unge brugere som ansvars- og hjælpeløse ofre. Dette kom klart til udtryk i den kvalitative spørgeskemaundersøgelse, som jeg som en del af mit ph.d.-projekt gennemførte i samarbejde med Medierådet for Børn og Unge i 2007. I undersøgelsen tog de unge meget aktivt til genmæle, og forsøgte at ændre den gængse voksen-holdning til deres brug af de sociale medier, som på daværende tidspunkt prægede debatten.

Spørgeskemaet handlede egentlig om de oplevelser, både gode og dårlige, som de unge har på sociale netværkssider som Arto, Habbo, Netstationen, MSN, NationX, Jubii eller MySpace. 2400 12-18-årige deltog i undersøgelsen, hvor de fortalte om og gav konkrete eksempler på deres oplevelser. Mange af dem understregede det faktum, at de ikke anvender sociale netværkssider for at snakke med fremmede, men primært kommunikerer med deres nuværende venner:

*"Der er mange, der tror, at unge ikke tænker sig om på nettet, og skriver med den ene tilfældige perverse mand efter den anden. men en del af os bruger bare nettet til at skrive med dem (de venner, red.) vi kender i forvejen, og vi passer på."
(Pige, 14 år)*

Ud over det brugte mange lejligheden til at "få luft" for nogle af de frustrationer, de har, når det kommer til mediernes eller de voksnes opfattelser af deres online-aktiviteter. Generelt tegnede deres svar et billede af en gruppe reflekterende og forholdsvis fornuftige unge net-brugere.

"Vi sidder foran en skærm"

Hele vejen igennem spørgeskemaet metakommunikerede flere af respondenterne om vores spørgsmål eller deres egne svar og forsøgte at sikre sig, at vi – som voksne læsere af deres svar – ville forstå dem på den rigtige måde. Til spørgsmålet om, hvorvidt han havde haft ubehagelige oplevelser, skrev en 15-årig dreng eksempelvis:

"(Jeg opfatter ikke ubehagelige oplevelser som I gør. Vi sidder foran en skærm - hvem har brug for at slukke den hvis der sidder en eller anden og skaber sig åndssvag og prøver at true en?) -Så nej, det har jeg ikke." (Dreng, 15 år)

I dette eksempel henvendte drengen sig direkte til os (mig og Medierådet) som repræsentanter for de voksnes holdninger og forsøgte dermed at forklare, at eksempler, som voksne ville finde ubehagelige, ikke nødvendigvis opfattes på samme måde af de unge selv. Drengen fremhævede også det faktum, at der med nettet trods alt er nogle fysiske begrænsninger. At den mulige fare er mindre, fordi man ikke fysisk er i kontakt med den person, som måske ikke har de bedste hensigter. Det samme synspunkt kom til syne i mange andre besvarelser, hvor de unge i stedet fremhævede de farer, som findes offline:

"Altså nu er det sådan at hvis ikke man er gammel nok til at vide der findes ubehagelige mennesker, så er man slet ikke gammel nok til at bruge cyberspace. Nu vil jeg lige sige noget til jer, som jeg håber i læser - Er det ikke bedre at få en ubehagelig besked OVER NETTET end at møde en ubehagelig mand når man f.eks. sidder ved bussen?" (Pige, 16 år)

Desuden gjorde mange af respondenterne også meget ud af at forklare, at de altså passer på, og at de godt ved, hvordan de skal håndtere ubehagelige henvendelser, enten ved at blokere afsenderen, anmelde vedkommende til det pågældende sites redaktion, eller ved simpelthen at ignorere sådanne henvendelser.

"Fokuser nu ikke kun på det dårlige"

Dermed får de lejlighedsvis ubehagelige oplevelser ikke lov til at overskygge de ellers mange positive aspekter ved brugen af sociale netværkssider, som for børn og unge primært handler om samværet med IRL-vennerne og de bekræftende og meget kærlige beskeder fra deres nærmeste omgangskreds. I undersøgelsen var respondenterne således også meget opsatte på, at der ville blive lyttet til de gode eksempler. I det obligatoriske felt til "yderligere kommentarer", skrev denne 15-årige dreng eksempelvis:

De unge selv er ganske trætte af de panik- eller skræmmehistorier om især pædofili og børnelokkeri, som i løbet af især 2005, 2006 og 2007 var fremme i de danske nyhedsmedier, og som ofte over en kam fremstillede de unge brugere som ansvars- og hjælpeløse ofre.

"Og lad nu vær med at tage alle de dårlige eksempler og gør noget stor ud af det.. Der er garanteret flere gode end dårlige." (Dreng, 15 år)

Således forsøgte denne respondent at kontrollere den videre bearbejdning af hans svar i en mere nuanceret retning. Det samme var tilfældet i de "yderligere kommentarer", hvor respondenterne henvendte sig mere direkte til nyhedsmedierne:

"Lad være med og straffe Arto, det er pigernes egne skyld at de møder de "gamle mænd", det kunne jeg da aldrig finde på." (Pige, 12 år)

"Ud over det, så syntes jeg tit, at medierne har det med at fokusere alt for meget på de negative ting ved internettet. Det er som om, at internettet og især "Arto" bare SKAL gøre til noget farligt noget. De glemmer halt at sætte det op imod alle de positive ting og sammenligne med, hvor mange af de dårlige ting, som egentlig også finder sted normalt udenfor nettet, og som altid har fundet sted. De har efter min mening en helt forkert indgangsvinkel til det, og dækker

det alt alt alt for subjektivt." (Dreng, 16 år)

At unge måske har manglet en stemme i den offentlige debat, eller i hvert fald har følt sig underrepræsenteret i de nyhedsindslag, som har handlet om deres internetbrug, kom således også til syne i undersøgelsen.

"Tak fordi I gider høre på os"

Måske netop derfor udviste mange af respondenterne en oprigtig taknemlighed for, at vi ville lytte til dem og satte især pris på, at de måtte formulere deres egne svar:

"Jeg vil bare lige sige, at jeg syntes den her undersøgelse har været god i forhold til mange andre, da man får mulighed for selv at skrive og uddybe sine svar i stedet for, at man bare får nogle faste svarmuligheder at vælge imellem." (Dreng, 16 år)

"Dejligt at der er nogen der spørger os om hvad det er der foregår" (Pige, 16 år)

"Tak.. Fordi der er nogle der gider høre på os." (Pige, 14 år)

Denne form for taknemlighed har jeg oplevet mange gange i løbet af mine etnografiske ophold på sociale netværkssider. De unge vil rigtig gerne fortælle om deres oplevelser på nettet – og gerne til voksne, blot disse er interesserede i at lytte fordomsfrit til de unge.

"Forstå Internettet er fremtiden!"

På den måde fik vi i denne undersøgelse svar på en masse spørgsmål, som vi egentlig ikke havde stillet. De unge har i den kommunikationssituation, som spørgeskemaet var, følt, at de måtte forsvare deres egen brug af nettet, hvilket også kan være grunden til, at nogle af dem valgte at fremhæve netmødestedernes læringspotentialer:

"Forstå Internettet er fremtiden. Internettet er fuld af muligheder for unge mennesker - Jeg lærte ikke at stave samt læse i skolen, jeg lærte det først da jeg begyndte at benytte Internettet. Jeg har meget svært ved det i 4 klasse, og så begyndte jeg at benytte en Chatportal ved navn Netstationen (www.n.dk), jeg fik nogle net venner/veninder, og på den måde lærte jeg at skrive og stave, og i dag får jeg mindst 10 i diktat." (Dreng, 16 år)

Hele vejen igennem spørgeskemaet har de unge respondenter således forsøgt at konstruere sig som 'erfarne internetbrugere' og 'fornuftige unge mennesker'. Og med udtalelser som "Forstå internettet er fremtiden" har de henvendt sig til 'de voksne' som tilhørende en anden generation, der ikke nødvendigvis har forståelse for, hvorfor det er så vigtigt for de unge at være "på".

Lad os også interessere os for det positive

Ikke dermed sagt, at der eksisterer en decideret teknologisk generationskløft mellem de unge og deres forældregeneration (bare se, hvor aktive forældrene er på Facebook). Men det er måske et

udtryk for, at de unge har behov for at blive forstået og taget seriøst.

De offentlige, ofte negative, italesættelser af børn og unges mediebrug kan medføre, at de unge ikke føler, at deres (positive) oplevelser bliver taget alvorligt. Netop dette kan være skyld i, at børn og unge ikke i så høj grad går til forældrene, når de ind imellem har ubehagelige oplevelser (hvilket undersøgelser har vist).

Min pointe er derfor, at vi voksne (med vores ellers så velmenende beskyttergen) ikke kun skal fokusere på farerne og de risici, der er forbundet med unges brug af nettet, men også interessere os for de positive oplevelser.

Malene Charlotte Larsen forsker i brugen af sociale netværkssider som Arto og Facebook – med et særligt fokus på unge. Hun er i gang med at færdiggøre sin ph.d.-afhandling ved Aalborg Universitet, hvorfra hun også er uddannet cand. mag. i Kommunikation. Denne artikel har tidligere været bragt som et gæste-indlæg på bloggen Nettendenser.dk.

Ny bog: Igennem ti interviews med unge, der på forskellig vis har angsten inde på livet, sætter forfatter Per Straarup Søndergaard fokus på, hvordan angsten kan forvandle et aktivt ungdomsliv til et mareridt, hvor dagligdags gøremål bliver uoverstigelige udfordringer.

Når **angsten** tager **magten** i ungdomslivet

Af Astrid Agerlin Munksgaard

I bogen "Når angsten tager magten – om angstlidelse blandt unge" beskriver de unge med egne ord, hvordan angsten gradvist gøre det svært at leve et normalt ungdomsliv, hvor man gerne vil være sammen med vennerne, bruge tid på fritidsinteresser og klare sig godt til eksamen.

Igennem de unges beretninger om deres angst behandler bogen levende og vedkommende forskellige angstformer som panikangst, social fobi, eksamens- og præstationsangst, og den mere ukendte lidelse OCD, der kan medføre tvangsritualer.

De personlige fortællinger følges op af interview med seks fagfolk, som med hver deres vinkel på problematikken giver forklaringer på, hvorfor unge i stigende antal bliver angste.

Det handler om at face sin frygt

Professor Raben Rosenberg (Center for Psykiatrisk Forskning), som er en af eksperterne, der udtaler sig i bogen, kommer med dette eksempel på, hvordan angsten kan opstå.

"Hvis en ung pige har dummet sig til et foredrag for sin klasse, vil hun sikkert føle angst næste gang, hun skal holde et. Det kan få hende til at melde sig syg, og så mærker hun, at angsten falder. Det vil sige, at hendes adfærd belønnes, og adfærd, der belønnes, indlæres." Resultatet er, at angsten kan overtage magten i de unges liv og de tillægger sig en adfærd, hvor alt, der kan fremkalde angsten, undgås."

Raben Rosenberg fortæller videre, at det store gennembrud i behandlingen af klienter med

angst kom, da man fandt ud af, at patienterne skal udsættes for deres angst.

Dette er Caper på 18 år et godt eksempel på. I interviewet fortæller han, at han ikke måtte træde på fortovets streger som barn. Ellers var han bange for, at der ville ske hans familie noget frygteligt. Da han blev ældre udviklede denne adfærd sig, og der blev mere og mere. Casper skulle undgå for at forhindre ulykker. Casper kom i behandling hos en psykiater, som hjalp ham til at udfordre ritualerne et ad gangen.

"Det er egentligt meget simpelt. Det handler om at face sin frygt og så finde ud af, at der ikke sker noget", siger Casper (s. 95).

For alle unge i bogen, har det været vendepunktet i deres behandling, at de fik redskaber til lidt efter lidt, at stille sig ansigt til ansigt med angsten og opdage, at den er ubegrundet.

Angsten for eksklusion

Blandt de interviewede unge møder vi også 21-årige Lisa, hvis høje ambitioner om at klare sig godt til eksamen, resulterede i eksamensangst.

Hun sad foran lærer og censor til en mundtlig engelskprøve i 1.g, da klappen gik ned. "Jeg tænkte: Det går galt! Jeg skuffer mig selv og mine forældre. Og jeg har ingen venner mere, hvis jeg ikke laver en toppræstation".

Da angstanfaldene fortsatte i 2.g besluttede Lisa at søge hjælp. Sammen med en psykolog lærte Lisa at slippe kontrollen og frygten for ikke at være perfekt.

Lisa står langt fra alene. Frygten for at ens sårbarhed og angst bliver opdaget, og man bliver ekskluderet af vennekredsen og udstødt af familien og samfundet, er en slags "angst i angsten" og et gennemgående tema hos de fleste unge i bogen.

Samstemmigt mener flere af eksperterne, at en del af årsagen til, at det særligt er unge mennesker, som plages af angst, skal findes i vores samfund. I uddannelsessystemet, medierne og i andre forhold, som har indflydelse på ungdomskulturen, oplever unge at blive vurderet og bedømt. De føler det som et stort præs at leve op til andres og særligt egne forventninger og dette pirker til angsten for at falde igennem. Et eksempel på dette er tv-shows, hvor det handler om at være på og klare sig bedst hele vejen igennem. Træder du ved siden af, ekskluderes du.

En relevant bog

Per Straarup Søndergaards bog er et godt indspark i debatten, om hvorvidt vores kultur skaber større splittelse imellem de individer, som kan håndtere disse krav, og de der bukker under.

Bogen er både relevant for fagfolk, som arbejder med unge, og for forældre eller andre pårørende, som ønsker at vide mere om unges angst - eller af den unge, som selv har angsten inde på livet. Bogens let tilgængelige sprog gør den velegnet til eksempelvis projektarbejde om angst både på ungdomsuddannelserne og i grundskolen.

Astrid Agerlin Munksgaard er cand.pæd.soc.

Niels-Henrik M. Hansen

Når øret klør

Høretab, trivsel og integration blandt unge hørehæmmede

Bogen kan bestilles på Center for Ungdomsforskningens hjemmeside:
www.cefu.dk.

Med bogen "Når øret klør" bliver man systematisk ført gennem en analyse af, hvorledes et kommunikationshandicap påvirker og er medtil at danne et ungt menneske. Som læser kommer man både igennem den sociologiske og audiologiske forståelsesramme for de livsvilkår den unge hørehæmmede har. Citater fra interviewpersonerne giver konkrete eksempler på, hvad et høretab betyder, når man er i gang med skole, uddannelse og arbejde. Jeg vil anbefale bogen til alle, der har relationer til hørehæmmede, måske selv er hørehæmmede, og som ønsker at blive klogere på høretabets konsekvenser.

Inger Riisager. Uddannet socialrådgiver med mere end 20 års erfaring med social specialrådgivning af hørehæmmede og døvblevne.

Ny bog fra Center for Ungdomsforskning

Der er efterhånden kun få udforskede hvide områder tilbage på land kortet, så meget mere spændende er det, når en opdagelsesrejsende trænger ind i et endnu ikke kendt territorium, udforsker – og rapporterer tilbage. Det er præcis det, Niels Henrik Møller Hansen har gjort i forhold til unge med høreproblemer. Han viser med denne bog, hvilke specielle problemstillinger og konflikter et ungt menneske, der som hørehæmmede skal begå sig i skole, ungdomsuddannelse og som debutant på arbejdsmarkedet, stilles over for. Bogen giver en kvalificeret definition af begreber som lyd og hørelse, samt en god historisk vinkel på "at være ung og hørehæmmede", en vinkel der inkluderer såvel internationale som nationale referencer. For personer, der gennem deres arbejde har kontakten med unge med høreproblemer, er denne bog et must.

Bogen kan læses som en samlet gennemgang af alle de aspekter, der ligger i begrebet "ung og hørehæmmede" – såvel af den unge selv, familien omkring den unge – som af de professionelle, der arbejder på PPR kontorer, børneinstitutioner, skoler, efterskoler, fritidshjem, ungdomsklubber, ungdomsuddannelser m.v. Men bogen kan tillige bruges som en opslagsbog og læses i uddrag – som referenceramme til de problemstillinger, den unge hørehæmmede står over for.

Ser vi på unge menneskers trivsel, ved vi – at graden af "trivsel" er altafgørende for, hvorledes den unge opbygger sine relationer, sit mod og sit selv-værd i forhold til at skulle begå sig mellem kammerater, medstuderende, kolleger – groft sagt, som medborger i vort samfund – også her sætter Niels Henrik Møller Hansen "skarpt" i forhold til at sætte trivslen ind i et sociologisk perspektiv. Dette er en fagbog, der stærkt kan anbefales!

Jens Petersen. Forstander, Frijsborg Efterskole, der hvert år optager 22 unge hørehæmmede elever.

Center for
Ungdomsforskning,
Danmarks Pædagogiske
Universitetsskole,
Aarhus Universitet

Tuborgvej 164
2400 København NV
Tel. 8888 9074
Fax 8888 9725
www.cefu.dk

